

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מו"ר אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

בעזה"ש

נציב חודש אייר

הנגיד הנכבד והמפואר
מו"ה אברהם יעקב ריגער הי"ו
לכבוד התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי זי"ע

עמודי חיים
באבוב

חבורת קנין תורה
ד'באבוב
אין תוספת וקצת אלא חבורה
דבר איך לכל אסור דאך
בנשיאות כ"ק מו"ר אדמו"ר שליט"א

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

מס' ערכין דף ב. עד דף ה:

ערכין גליון א'

פ' שמעוני - תז"מ
תשפ"ה

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד י"ב

פלוגין ונידריין ושם אמר אחר אליהן 'דמי פלוגין עלי' חייב, כהנים, לויים, ישראלים, נשים, ועבדים כנעניים.

מוטמום ואנדרוניגוס, נודרין ונידריין, שהרי יש להם דמים, וגם מעריכין את אחרים ודאם אמרו 'ערך פלוגין עלי' נותנין ערך אותו פלוגין. אבל לא נעריכין ואם אמר 'ערכי עלי', או אם אמר אחר עליהם 'ערך פלוגין עלי', לא אמר כלום, לפי שאינו נערך אלא הזכר ודאי או נקבה ודאית שהרי זכר ונקבה אמורין בפרשה, אבל אלו אינן להם ערך.

חרש שומע וקטן, נידרין ונעריכין, שאחרים מתחייבין ליתן ערכם או שוים כעבד הנמכר בשוק. אבל לא נודרין ולא מעריכין אם קיבלו על עצמם ליתן ערכין או נדר, מפני שאין בהם דעת ואין תוקף לנדריהם.

• הא דתנן במשנתנו 'הכל' מעריכין, בא לרבות דאף מופלא סמוך לאיש - דהיינו בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך להיות איש, אבל אינו איש עד שיהא בן י"ג, שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש, שמתחייב בערכין.

• 'הכל' נעריכין, בא לרבות מנוול ומוכה שחין. דהוה אמינא כיון דכתיב נדר בערבך, הרי איתקש ערכין לדמים, וכיון דמנוול ומוכה שחין אינן נידריין כיון דאין שוים כלום, נאמר דכל שישנו בדמים ישנו בערכין, וכל שאינו בדמים אינו בערכין. קא משמע

דף ב' ע"א

פרק ראשון - הכל מעריכין

דיני ערכין ונדרים

ישנו ב' אופנים דאפשר לאדם לחייב עצמו ליתן להקדש דמים כנגד אדם:

(א) ערכין: אם אמר אחד 'ערכי עלי' או 'ערך פלוגין עלי', נותן ערך אותו פלוגין כפי שניו הכתובין בפרשת ערכין.

לזכר; מכן חודש עד חמש שנים נותן חמש שקלים, מחמש שנים עד עשרים שנים נותן עשרים שקלים, מעשרים שנים עד ששים שנים נותן חמשים שקלים, למעלה משישים שנים נותן חמש עשרה שקלים.

לנקבה; מבת חודש עד חמש שנים נותן שלשה שקלים, מחמש שנים עד עשרים שנים נותן עשרה שקלים, מעשרים שנים עד ששים שנים נותן שלשים שקלים, למעלה משישים שנים נותן עשרה שקלים.

(ב) נדרים: אם אמר אחד 'דמי עלי' או 'דמי פלוגין עלי', נותן דמיו לפי שוויו כעבד הנמכר בשוק.

תנן במשנתנו, הכל מעריכין ושם אמר 'ערך פלוגין עלי' או 'ערכי עלי' חייב ליתן הערכין ושם אמר אחר עליהם 'ערך פלוגין עלי' חייב ליתן הערכין, הכל נודרין ושם אמר 'דמי עלי' או 'דמי פלוגין עלי' חייב ליתן כפי דמיו או דמי אותו

⁶ רש"י כתב דמשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה, או נשמתה העבד. והתוס' (ד"ה נשים) כתבו, אי נמי כגון שנתנו להם ממון על מנת שאין לרצ או לנצל רשות בהם.

• **רבנן** יליפי מדכתיב ג' פעמים 'קרבנו'; (א) 'קרבנו' ולא קרבן עובד כוכבים, (ב) 'קרבנו' ולא קרבן חבירו, (ג) 'קרבנו' לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה, שאם חמשה הביאו קרבן אחד בשותפות, כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך עליו על כולן.

ולרבי יהודה שלמד מ'קרבנו' למעט יורש, ביארו בשני דרכים האיד יליף שלשה דינים הנ"ל; (א) ושני דינים הראשונים יליף כמו רבנן ומקרבנו השלישי ממעט יורש, וסבירא ליה דבאמת לא מרבינן כל בעלי חוברין לסמיכה, אלא סבירא ליה דאחד סומך לכולם, ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה.

(ב) לעולם סבירא ליה דכל בעלי חוברין עושין סמיכה, והא דאין ישראל סומך על קרבן עובד כוכבים ולא על קרבן ישראל חבירו, יליף מקרא אחד ד'קרבנו', דהני לאו קרבנו נינהו, ומהא דכתיב 'קרבנו' פעם אחרת יליף קרבנו ולא קרבן אביו, דאיצטריך לקרא אחרת דהוה אמינא דקרוי 'קרבנו' הואיל ויורש הוא. ומ'קרבנו' השלישי מרבה כל בעלי חוברין לסמיכה.

דף ב' ע"ב

• **רבי יהודה** יליף מדכתיב **המר ימיר** לרבות את האשה שעושה תמורה. כדשנינו בברייתא, דכיון שכל הענין של תמורה אינו מדבר אלא בלשון זכר, מנא ידעינן לרבות את האשה שאם המירה בקרבנה יהא מומר, תלמוד לומר **ואם המר ימיר**.

ורבנן סבירא להו דמרבינן אשה מדכתיב 'ואם'. אבל רבי יהודה לא דרש 'ואם', הלכך איצטריך ליה **המר ימיר** לרבות את האשה.

הכל חייבין בסוכה, לולב, ציצית, תפילין

הא דשנינו בברייתא 'הכל' חייבין בסוכה, בא לרבות קטן שאינו צריך לאמו (דהיינו שניעור משנתו ואינו קורא אימא). וכדתנן, קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה.

הא דשנינו בברייתא 'הכל' חייבין בלולב, בא לרבות קטן היודע לנענע שחייב בלולב. כדתנן, קטן היודע לנענע חייב בלולב.

¹ ואף על גב דכל המורה כולה נמי בלשון זכר נאמרה, מכל מקום אמרינן דאימקא אשה לאיש לכל עושין. אבל בתמורה אי לאו קרא לא הויא שוה לאיש; תוס' ד"ה לרבות.

לן מדכתיב 'נפשות' דמשמע כל שהוא נפש, נערך, ואפילו אם אינו נידר.

• 'הכל' נודרין, לא בא לרבות כלום, אלא כיון דאיצטריך למיתני 'הכל' נידרין, קתני גם כן 'הכל' נודרין.

• 'הכל' נידרין; אין לומר דבא לרבות מומטום ואנדרוגינום, דהא בהדיא קתני להו. ואין לומר דבא לרבות הרש שומה וקטן, דגם כן בהדיא קתני להו. ואין לומר דבא לרבות פחות מבן חודש, דגם כן להדיא קתני להו במשנה דלקמן. ואין לומר דבא לרבות עובד כוכבים, דגם כן בהדיא קתני להו.

אלא מסיק הגמ', דלעולם בא לרבות פחות מבן חודש, ואף דקתני לה בהדיא אחר כך, תני והדר מפרש.

הכל סומכין והכל ממירין

הא דתנן במשנה מס' מנחות 'הכל' סומכין, בא לרבות יורש, דאם הפריש אביו קרבן, ולא הספיק להקריבו עד שמת, צריך הוא לסמוך עליו, ודלא כרבי יהודה דסבירא ליה יורש אינו סומך.

הא דתנן במשנה מס' תמורה 'הכל' ממירין, בא לרבות יורש, ודלא כרבי יהודה דסבירא ליה דיוורש אינו עושה תמורה.

שנינו בברייתא, **לתנא קמא**, יורש סומך ויורש מימור. **לרבי יהודה**, יורש אינו סומך, ויורש אינו מימור.

רבי יהודה דסבירא ליה יורש אינו סומך ואינו מימור, יליף ליה מדכתיב גבי סמיכה 'קרבנו' ולא קרבן אביו. ויליף תחלת הקדש דהיינו תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו, מוסף הקדש דהיינו סמיכה שהוא סמוך לשחיטה. מה סוף הקדש יורש אינו סומך, אף תחלת הקדש יורש אינו מימור.

ורבנן יליפי שיוורש מימור מדכתיב **המר ימיר** לרבות את היורש לתמורה. ושוב יליפי סוף הקדש מתחלת הקדש, מה תחלת הקדש יורש מימור, אף סוף הקדש יורש סומך.

² צפי' הראשון כתב רש"י, דהוא הדין נמי מצי למנקט חד מהק, אלא חד מתרתי תלת נקט.

וצפי' השני מורי כתב, דלהכי נקט פחות מנן חודש ולא האחרים, משום דפליגי בה רבנן ורבי מאיר לקמן (דף ה.), המעריך פחות מנן חדש, לרבי מאיר נותן דמיו לפי שאדם יודע שאין ערך לפחות מנן חדש וגומר ואמר לשם דמים. ולתכמים, לא אמר כלום. ולהכי סתמה ברישא לאשמועינן ממשנה יתירה, דאפילו לרבנן היכא דאמר 'דמיו עלי' יש לו דמים ונותן דמיו.

³ כתיבי תלתא קרבנו גבי שלמים בויקרא, ודריש רבי יהודה למד מינייהו.

והיינו דלא כיוחנן בן דהבאי שאמר בשם רבי יהודה בן תימא, דהסומא באחת מעיניו פטור מן הראיה. דכתיב **שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכו'** שהכתיבה היא 'יִרְאֶה' דמשמע שהאדם רואה את השכינה, והקריאה היא 'יִרְאֶה' דמשמע שהאדון בא לראותך. ושתי המושמעות הוקשו זה לזה להקיש ראייתך לראייתו, מה הקדוש ברוך הוא בא לראותך כשהוא שלם ודכתיב עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה וכו'; רש"י מס' פסחדרין אף אתה רואה אותו בשתי עיניך.

(ג) עוד תירצו, דאפילו לרבינא חייב חציו עבד וחציו בן חורין בראייה, וזה בא התנא לרבות בתיבת 'הכל'. ומה דאמר רבינא דחצי עבד וחצי בן חורין פטור מראייה הוא רק לפי **משנה ראשונה**. דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין; **לביית הלל**, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. אבל **בית שמאי** אמרו דאם כן תיקנתם את רבו ואת עצמו לא תיקנתם, שהרי לישא שפחה אינו יכול, ולישא בת חורין אינו יכול. ואם יבטל, הלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר **לא תהו בראה לשבת יצרה**, אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו. וחזרו בית הלל להורות כדברי כבית שמאי.

ולפי זה, הא דאמר רבינא שהוא פטור מן הראייה, היינו לפי **משנה ראשונה**, קודם שהודו בית הלל לבית שמאי, שהרי היה בחזקת עבד. אבל **למשנה אחרונה** אחר שחזרו להודות, הואיל ובידינו לשחררו, הרי הוא כמשוחרר דמיו, שאין רשות רבו עליו ולא קרינא ביה דיש לו אדון אחר, וחייב בראייה.

הכל חייבין בתקיעת שופר

הא דשנינו בברייתא, 'הכל' חייבין בתקיעת שופר, בא לרבות קמן שהגיע לחינוך דחייב בתקיעת שופר. כדתנן, אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ביום טוב.

הא דשנינו בברייתא 'הכל' חייבין בציצית, בא לרבות קמן היודע להתעטף שחייב בציצית. כדשנינו בברייתא, קמן היודע להתעטף, חייב בציצית.

הא דשנינו בברייתא, 'הכל' חייבין בתפילין, בא לרבות קמן היודע לשמור תפילין. כדשנינו בברייתא, קמן היודע לשמור תפילין, אביו לוקח לו תפילין.

הכל חייבין בראייה

תנן במס' חגיגה, 'הכל' חייבין בראייה. ובא לרבות; חציו עבד וחציו בן חורין דחייב בראייה.

אבל **לרבינא** דאמר במס' חגיגה (דף ד.) דמי שחציו עבד וחציו בן חורין כאמת פטור מן הראייה וזמיתיה לה מסיפא דמתניתין, דהתם קתני ועבדים שאינן משוחררין יש **שלושה דרכים** בגמרא מה אתא התנא לרבות בתיבת 'הכל':

(א) לרבות מי שהיה חוגר ביום ראשון, שאז הוא פטור מן הראייה ודרגלים כתיב פרט לבעלי קבין, ונתפשט ביום שני, דחייב להביא חגיגה.

והנהגה בהא דמי שלא הביא חגיגה ביום טוב הראשון של חג, דמביא כל הרגל, נחלקו אמוראי אם היינו משום דכל שבעת הימים הם תשלומין זה לזה, שני לראשון ושלישי לשני, ודכל חד וחד חשיב באפי נפשיה, דהא אית להו תשלומין ומאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב. או דכולם הם תשלומין לראשון ולמי שהוא ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא הקריב, שמקריב כל שבעה, אבל מי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב, דהא כולן אינן תשלומין אלא לראשון.

ובשלמא למאן דאמר דכל שבעת הימים של רגל הם תשלומין זה לזה, משום דכל יום בפני עצמו חשיב באפי נפשי, שפיר יש לומר דבא לרבות מי שהיה חוגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני דחייב להביא חגיגה.

אבל למאן דאמר דכולן תשלומין לראשון הם, הרי רק מי שהוא ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא הקריב, מקריב כל שבעה. אבל מי שלא נראה בראשון, כגון שהיה חוגר בראשון, שוב אינו חייב, דהא כולן אינן אלא תשלומין לראשון.

(ב) ולדידיה צריך לומר דבא לרבות סומא באחת מעיניו שחייב בראייה.

^א אכל עזר גמור פטור, דכתיב 'את פני האדון ה'', מי שאין לו אדון אלא הוא.

¹ וכמז רש"י דנחלקו בשיעורו במס' יומא (דף פ"ג.), דאחד אמר כבר שמונה או תשע, ואחד אמר כבר תשע או עשר, שמחנכין אותו לתענית שעות.

[אכל התוספות (ד"ה שהגיע) כתבו דהתם דוקא בחינוך קטן להטענות איירי. אכל בשאר מנחת כל אחד ואחד לפי דרכו, כדאשכחן לעיל גבי לולב וסוכה ותפילין].

קנין תורה

דף ג' ע"א

מקרא מגילה

הא דשנינו בברייתא 'הכל' חייבין במקרא מגילה, ובמשנה תנן 'הכל' כשרין לקרות את המגילה, בא לרבות נשים שחייבות במקרא מגילה, וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם. וכדאמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנם.

זימון

הא דשנינו בברייתא 'הכל' חייבין בזימון, בא לרבות נשים ועבדים שיכולים לזמן. כדשנינו בברייתא, שלש נשים מזמנות לעצמן, וכן שלשה עבדים מזמנין לעצמן.

והא דשנינו בברייתא 'הכל' מצטרפין לזימון, בא לרבות קטן היודע למי מברכין דמצטרף לזימון של אנשים גדולים. כדאמר רב נחמן, קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו.

טומאה

הא דתנן 'הכל' מטמאין בזיבה, בא לרבות שאף תינוק בן יומו מטמא. כדשנינו בברייתא, דלרבי יהודה ילפינן מדכתיב 'איש' ב' פעמים, **איש איש כי יהיה זב מבשרו וגו'**; לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה.

לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, אין צריך פסוק לזה דהא כתיב **והזב את זובו לזכר ולנקבה**, 'לזכר' כל שהוא זכר בין קטן בין גדול, 'ולנקבה' כל שהיא נקבה בין קטנה בין גדולה. ואין ללמוד מזה דכתיב **איש ב'** פעמים, משום דדברה תורה כלשון בני אדם.

הא דשנינו בברייתא 'הכל' מטמאין בטמא מת, בא לרבות קטן. דהוה אמינא מדכתיב **'איש' אשר יטמא ולא יתחטא** היינו רק איש ולא קטן, קא משמע לן דאף קטן מטמא על ידי מת דכתיב **ועל הנפשות אשר היו שם** אפילו קטנים.

והא דכתיב 'איש', קאי על ענין שלמטה דאיירי במי שנכנס טמא למקדש, דחייב כרת. ולהכי כתיב 'איש' למעוטי קטן דלאו בר עונשין הוא, אבל טמא הוא למטא אוכלין ומשקין כגדול.

נגעים

הא דתנן במס' נגעים 'הכל' מטמאין בנגעים, בא לרבות הקטן. דהוה אמינא דכתיב **'איש' צרוע** איש אין קטן לא, קא משמע לן דאף קטן מטמא בנגעים, דכתיב **אדם כי יהיה בעור בשרו** מכל מקום.

והא דכתיב 'איש', הוא כדתניא **איש אין לי אלא איש**, אשה מזינה, כשהוא אומר **והצרוע אשר בו זכו** הרי כאן שנים, דמשמע צרוע אחרת, לרבות את האשה. והא דכתיב 'איש' לא קאי על 'טמא יטמאנו', דהתם אפילו אשה מטמא, אלא לענין של מטה הא דכתיב אחריו 'פריעה ופרימה', דרק איש פורע ופורם, ואין האשה פורעת ופורמת.

והא דשנינו בברייתא 'הכל' רואין את הנגעים, ותנן במס' נגעים 'הכל' כשרין לראות את הנגעים, בא לרבות בהן שאינו בקי בנגעים ושמותיהן, שהולך תלמיד חכם ישראל ורואה עמו ואומר לו אמור 'טמא', או אמור 'טהור', והכהן אומר.

אבל היינו דוקא בכהן שכשםסבירין לו הלכות נגעים הוא מבינו. והא דאמרינן דכהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים, אמר **רבינא** דאיירי באינו בקי כל כך דאף כאשר מסבירין לו, אינו מביין.

פרה אדומה

הא דשנינו בברייתא 'הכל' כשרין לקדש מי חטאת ולערב מים חיים באפר פרה אדומה, בא לרבות; **לרבי יהודה**, קטן. **ולרבנן**, אשה.

דתנן, **לתנא קמא**, הכל כשרים לקדש מי חטאת, חוץ מחרש שומע וקטן. **לרבי יהודה**, קטן כשר לקדש, אבל אשה ואנדרונינוס, פסולים.

'תוס' (ד"ה דמסצרי) צפי' הא'. ועי' צפי' הצ' דקאי על ישראל הולך עמו.

1 כ"פ רש"י. [אמנם התוס' (ד"ה לאתוי) הביאו צ"ח הצ"ח, דנשים פטורין מקריאת מגילה, אמנם חייבין בשמיעה לפי שהכל היו נסקפין להשמיע ולהרוג ולאצד. (ולפי"ז) צ"ל דמה דאמרין ד'הכל כשרים לקרות' אתא לאתויי נשים, אין הכוונה שהנשים יוצאות בקריאתן, אלא דוקא נשים יכולות להוציא, דלא חימא אף נשים אין יוצאות אלא בקריאה חשוכה של אנשים, קמ"ל שהאשה מוציאה חצרתה; רא"ש מגילה פ"ק ס"ד (ד"ף)].

2 חיובא ליכא, אלא דרשות הוא לנשים לזמן; תוספות ד"ה מזמנות, עיי"ש.

3 אצל אין שתי נשים או שני עבדים מצטרפין עם אנשים, לפי שיש צאנשים מה שאין צאנשים וצעדים, שאין הנשים אומרות 'צרי' ואין העבדים אומרים 'על נחלתנו'.

הואיל ובני עבודה ניהו ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה, כיון דמוטל עליהם עבודת הרגל, אימא לא ניהיבו. קא משמע לן דאף על גב דלא אפשר להו כעין תדורו ולכן בשעת עבודה אכן פטורים, אבל היכי דאפשר להו מיהיבי, מידי דהוה אהולכי דרכים ביום, שביום פטורין מן הסוכה, ויהיבי בסוכה כלילא.

(ב) ציצית: החידוש הוא דאף כהנים חייבים. דהוה אמינא כיון דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך נדרוש דרך מי שאינו מותר אצלו כלאים בלבישה חייב במצות ציצית. אבל כהנים כיון דהותר להם כלאים בשעת עבודה, דאבנט של כלאים היה דכתיב ואת האבנט שש משזרי, הוה אמינא דאינן חייבים בציצית. קא משמע לן דחייבים, דנהו שהותר להם כלאים בשעת עבודה, שלא בשעת עבודה לא הותר להם.

(ג) תפילין: החידוש הוא דאף כהנים חייבים. דהוה אמינא כיון דכתיב וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין עיניך לכן רק מי שהיב בתפילין של יד חייב בתפילין של ראש. אבל כהנים דאינן יכולים ללבוש תפילין של יד, כיון דכתיב בבגדי כהונה ילבש על בשרו ודרשינן מיניה שלא יהא דבר הוצץ בינו ובין בשרו, והרי תפילין של יד הוה על בשרו (בקיבורת אצל הכתף) תחת בגדיו, הוה אמינא דאינן חייבין גם בתפילין של ראש, קא משמע לן דהתפילין של יד אינו מעכב את התפילין של ראש. וכדתנן במס' מנחות, תפילין של יד אינה מעכבת תפילין של ראש, ותפילין של ראש אינה מעכבת לתפילין של יד.

ואף דכתיב אצל המצנפת ושמת המצנפת על ראשו, ולכאורה אם כן אין הכהן גדול יכול להניח אפילו תפילין של ראש. הא שנינו בברייתא, שהיה שיערו של כהן נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפילין של ראש, שהציץ היה מונח על המצנפת, ומצנפת על הראש, אבל אינה מוחזקת עד המצנפת, אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופם.

הא דתנן במס' פרה 'הכל' כשירין להזות מי חטאת, בא לרבות ערל שמתו אחיו מחמת מילה. כדאמר רבי אלעזר, ערל שהזה ממני חטאת על הטמא, הואתו כשרה.

שחיטה

הא דתנן במס' חולין, 'הכל' שוחטין ב' פעמים, אחד מהם בא לרבות כות, ואחד מהם בא לרבות ישראל מומר, דשחיטתן כשרה.

דף ג' ע"ב

העלאה לארץ ישראל וירושלים

הא דתנן במס' כתובות 'הכל' מעלין לארץ ישראל, בא לרבות מי שיש לו עבד כנעני מהול למכור, ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בארץ ישראל, דכופין את רבו להעלותו.

ולפי הגורסים שם במשנה להדיא 'עבדים', צריך לומר ד'הכל' בא לרבות שאפילו רוצה לעלות מנוה היפה דחוץ לארץ לנוה הרעה דארץ ישראל, אין אשתו יכולה לעכב עליו.

הא דתנן אין 'הכל' מוציאין מארץ ישראל, בא לרבות עבד שברח מחוץ לארץ ישראל, שאין רבו יכול להוציאו משם.

והא דתנן 'הכל' מעלין לירושלים, בא לרבות שאפילו רוצה לעלות מנוה היפה מחוץ לירושלים לנוה הרעה שבירושלים, אין אשתו יכולה לעכב עליו.

והא דתנן אין 'הכל' מוציאין מירושלים, בא לרבות שאפילו ללכת מנוה הרעה בירושלים, לנוה היפה שחוץ לירושלים, אין מוציאין.

כהנים לויים וישראלים

בכמה מקומות מצינו דתנן דהכל חייבין, והולך ומונה 'כהנים לויים וישראלים'. וקשה פשיטא, אי הנך לא ליחייבו מאן ליחייב, ומבאר הגמ' בכל אחד מהו החידוש:

(א) סוכה: החידוש הוא שאף כהנים חייבים. דהוה אמינא כיון דכתיב בסוכות תשבו שבועת ימים ודרשינן מיניה 'תשבו כעין תדורו', מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו. והני כהנים

^א וטעם הדבר מפורש במס' יבמות (דף ע"ב:) מידי דהוה אטבול יום שפסול בתרומה, וכשר צפרה אדומה.

^י ומד'שש' הוא כימנא, 'תכלת' הוא למר.

^י כדאמר במס' מנחות (דף ל"ו:) דמתא צגדי צעין, דכמיז 'והיה לך לאות' ולא לאמרים לאות.

^י ואין להקשות למה לא קאמר דלעיל דנהי דפטרי צעידן עבודה, אצל שלא בשעת עבודה חייבין. דפשיטא ליה דחייבין לעולם בתפילין של ראש, ולא צעי ליה למימר דסלקא דעתך דליפטרו מתפילין של יד שלא צעידן עבודה, דפשיטא ליה דחייבין; תוס' ד"ה לין.

^י ואף על גב דלמרינן במס' מנחות (דף ל"ו.) מדכמיז 'ולטוטפות צין עיניך' כל זמן שצין עיניך יהיו שנים, היינו בשעה שמניח שניהם צריך להקדים של יד; תוס' ד"ה של יד.

קנין תורה

שהזר אינו יכול לאכול עם הכהן במה שהוא אוכל, לא יצטרף. קא משמע לך, נהי דזר אינו יכול לאכול עם הכהן, אבל הכהן הרי יכול לאכול עם הזר בחולין, ולכן מצטרפין לזימון.

(ח) ערכין: החידוש הוא דאף כהנים חייבים בערכין. מתחילה אמרו שהוא תלוי במחלוקת תנאים; דאמר רבי יהודה שהעיד בן בוכרי ביבנה, כל כהן ששוקל שקלים באחד באדר אינו חוטא ולא מיחשב כמביא חולין בעזרה, ואף על גב דלכתחילה אינו חייב ליתן מחצית השקל, דכתיב **כל העובר על הפקודים**, ושבת לוי לא נפקד. מכל מקום יכול להביא ולא מיחשב כמביא חולין בעזרה, משום שמוסרו לציבור יפה.

לרבן יוחנן בן זכאי, כל כהן שאינו שוקל חוטא, דכתיב **ז"ה יתנו**, וז"ה בגמטריא י"ב, כנגד י"ב שבטים, דהיינו נמי שבת לוי. והא דכתיב **כל העובר**, מפרש כל העובר בים סוף, ושבת לוי בכלל. אלא שהכהנים לא נתנו מחצית השקל, משום דדרשו מקרא זה להנאתו, ושלא כדין. דכתיב **וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל**, ודרשו הכהנים, הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הם שהרי מתרומת הלשכה הן באין, ואם אנו שוקלין ללשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו, והיך נאכלין הכתיב 'לא תאכל'. אולם באמת אין זה נכון, דהא דכתיב 'כליל תהיה' איירי במנחת כהן גרידא, אבל במנחת ציבור אזלינן בתר רוב.

והלכך לבן בוכרי, דפטור להו לכהנים משקלים, איצטריך המשנה לאשמעינן דכהן שהעריך עצמו או את אחר נותן את הערך כישראל. דהוה אמינא כיון דכתיב **וכל ערכך יהי בשקל הקדש**, לכן כל דאיתיה בשקלים איתיה בערכין, והני כהנים הואיל וליתנהו בשקלים ליתנהו בערכין. קא משמע לך דלא דרשינן כן, וחייבין בערכין.

אבל הקשה אביי על זה, דהא דרשינן מדכתיב **וכל ערכך יהיה בשקל הקדש** דאף שבערכין נידון העני בהישג יד, דכתיב **על פי אשר תשיג יד הנודר וגו'**, מכל מקום לעולם אינו נותן פחות מסלע. וכיון דלחכי אתא, האיך הוה אמינא לדרוש מיניה דכהנים שפטורים ממחצית השקל יהיו פטורין מערכין.

אלא אמר אביי, דהוה אמינא כיון דכתיב **ופדיו מכן חדש תפדה בערכך**, אמרינן דכל דאיתיה בפדיון הבן איתיה בערכין. והני כהנים הואיל וליתנהו בפדיון הבן כדילפינן במס' בכורות (דף ד. מ) וזומו, שאם פטרו את של ישראל במדבר קל וחומר שיפטרו את של עצמן, לכן ליתנהו נמי בערכין, קא משמע לך דלא דרשינן כן.

(ד) תקיעת שופר: החידוש הוא דאף כהנים חייבים. ומתחילה אמרו דהוה אמינא כיון דכתיב **יום תרועה יהיה לכם** משמע יום אחד בלבד, אם כן אינו חייב אלא מאן דליתיה אלא בתקיעה דיום אחד, ואילו כהנים דחייבין בתקיעה כל השנה דכתיב **ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם**, הוה אמינא דפטורים. אבל הקשו על זה דאינו דומה, דהתם חצוצרות, והכא שופר.

אלא מסיק הגמ' דהוה אמינא כיון דתנן, שוה היוכל לראש השנה לתקיעת שופר, ולברכות ושהיו נמי אומרים ביום הכפורים של שנת היוכל ברכת מלכויות וזכרונות שופרות, אם כן רק מי שחייב במצות יוכל יתחייב במצות ראש השנה. אבל מי שאינו חייב במצות יוכל אינו חייב במצות תקיעה ראש השנה, והני כהנים הואיל וליתנהו במצות דיוכל לא יהו חייבין במצות ראש השנה.

והא דכהנים ליתנהו במצות יוכל, מצינו בהא דתנן, כהנים ולוים שמכרו קרקע בשנת היוכל, מכורה היא. וכן אם מכרו שדה גואלין אותה מיד, ואילו ישראל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים (וכדכתיב במספר שני תבואות ימכר לך).

קא משמע לך, דנהי שאינן חייבין בכל דין השמטת קרקעות, מכל מקום איתנהו במצות השמטת כספים ושלוחה עבדים, ולכן חייבין נמי במצות תקיעה דראש השנה.

דף ד' ע"א

(ה) מקרא מגילה: החידוש הוא דמבטלין העבודה בבית המקדש לקריאת מגילה. וכדאמר רב יהודה בשם שמואל, כהנים בעבודתם, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן, מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה.

(ו) חייב זימון: החידוש הוא דאף כהנים שאוכלין קדשים חייבין בזימון. דהוה אמינא כיון דכתיב **ואכלו אותם אשר כופר בהם** שכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין, הוה אמינא כיון דכפרה הוא אינן חייבין בזימון. קא משמע לך, כיון דכתיב **ואכלת ושבעת** והא איתנהו, חייבין בזימון.

(ז) מצטרפין לזימון: החידוש הוא דאף כאשר אוכלין יחד כהן בתרומה או קדשים, זור בחולין, מצטרפין. דהוה אמינא כיון

¹⁰ ואילו גבי ישראל שמכר ציוצל מצוחר לקמן (דף כ"ט:), ובשנת היוכל לא ימכור ואם מכר אינה מכורה והמעות חוזרין. וגבי כהנים דמנן מוכרין לעולם, היינו למכורה ויואלה והמעות שלהן, דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ציוצל דודאי הדרא דכתיב 'ואשר יגאל מן הלוי' ואמרינן לקמן (דף כ"ט:) שממכרו יואל צמס.

(א) **רב נחמן** תירין בשם **רבה בר אבבה**, דבא לומר שאינו נידון בהשג יד, שאפילו אין ידו מושגת לג' שקלים, נותן ג' שקלים ואינו יכול ליתן רק שקל. ומעם הדבר הוא משום דכמפרש דמי, דכיון דאמר 'ערך סתם עלי' ויודע הוא שזהו פחות שבערכין ג' שקלים, כמאן דאמר 'הרי עלי ג' שקלים' דמי. ולא דמי לאומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', דהתם לא מוכחא מילתא כמה קיבל על עצמו, דאין הכל יודעין את שנותיו. אבל הכא דבר גלוי הוא שקיבל על עצמו ג' שקלים, שהרי לא תלה שיעור הערכין בשום אדם".

(ב) איכא דאמרי אמר **רב נחמן** בשם **רבה בר אבבה**, דלחכי אתא קרא לומר שערך סתם 'ערך' נקרא, ודינו כשאר ערכין ונידון בהשג יד, אם אין ידו מושגת ליתן ג' שקלים. וצריך ללמוד כן מקרא, דהוה אמינא שכמפרש דמי שנותן ג' שקלים ולא יהא נידון בהישג יד, קא משמע לן דדינו כשאר ערכין ונידון בהישג יד.

(ג) **בערכך**, ערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים. שאם אמר 'ערך ידי עלי' לא אמר כלום, דאין ערך לאיברים. ואכל אם אמר 'דמי ידי עלי', נותן דמי ידיו.

הקשו בגמ', דהא כבר נלמד מ'בערכך' לרבות ערך סתם. תירצו, ד'ערך' הוה מצי למכתב, והוה מיייתי ערך סתם. ומדכתב 'ערך' בא למדרש נמי הא.

(ד) **נפשות**, דהוה אמינא דכאשר נתמעט ערך אברים, היינו אפילו דבר שהנשמה תלויה בו, שאם אמר 'ערך ראשי' או 'ערך כבידי' גם כן לא אמר כלום. לכן ילפינן מדכתיב 'נפשות', דבנפש תלה רחמנא, ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, נותן ערך כולו.

(ה) **נפשות**, ולא המת, שאם אמר 'ערך מת זה עלי', לא אמר כלום.

אבל הקשה עליו **רבא**, דאם הוה אמינא לדרוש כן, גבי איל אשם דכתיב ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערכך הכי נמי נדרוש דמאן דאיתיה בערכין איתיה באיל האשם, אבל מומטום ואנדרוגינוס דליתנהו בערכין, ליתנהו באיל האשם. וודאי אין לומר כן, דהא ישראל נינהו. אלא על כרחך לא הוה אמינא לדרוש כן, ואם כן תקשה למה איצטריך למיתני דאף כהנים חייבין בערכין.

אלא תירין **רבא** וי"א **רב אשי**, דהוה אמינא דכהנים פטורים מערכין כיון דכתיב בעני שהעריך עצמו או אחר ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן, והעריך אותו הכהן, ישראל לפני כהן אבל לא כהן לפני כהן, הלכך כהן ליתיה בערכין כיון דאי עני הוא לא קרינא ביה 'העמידו לפני הכהן', קא משמע לן המשנה דלא דרשינן כן.

דף ד' ע"ב

מגולל ומוכה שחין

תנן במשנתנו 'הכל' נערכין, ונתבאר בגמ' דבא לרבות מגולל ומוכה שחין. וילפינן ליה בבבביתא מהא דכתיב 'נפשות', דבבביתא דרש הפסוקים איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה', והיה ערכך חזר וכו'.

(א) **בערכך** להביא ערך סתם. ומפרש הגמ', דהיינו כדשנינו בבבביתא, האומר 'ערך סתם עלי' נותן כפחות שבערכין, וכמה פחות שבערכין שלשת שקלים, דכתיב ולנקבה שלשת שקלים.

לא אמרינן שצריך ליתן חמשים שקלים כשיעור הגדול שבערכין, דתפשתה מרובה לא תפשתה, תפשתה מועט תפשתה. דאם תתפוס המרובה יש להקשות תפוס את המועט, אבל אם תפסין המועט, אי יקשה תפוס את המרובה, הרי אינו חולק על דברך אלא מוסיף, דהא בכלל מרובה איכא מועט.

וגם לא אמרינן שחייב רק שקל כדכתיב וכל ערכך יהיה בשקל הקודש דההוא בהשג יד הוא דכתיב, שאם עני הוא ומך מערכך לא יעריכנו כהן בפחות משקל, אבל דין ערך קצוב אין מועט מג' שקלים.

אבל הקשו, דאם כן למה צריך לקרא ד'בערכך'. הואיל וערך סתם אינו אלא ג' שקלים, בלא קרא נמי ידענא דבלא כלום לא מיפטר, ופחות מזה אינו יכול ליתן דהא אין ערך קצוב נקרא בפחות מוכן. תירצו בשני דרכים:

"כ"פ רש"י. אצל הקשו התוס' (ד"ה לומר), דהא כי אמר 'ערך פלוני עלי' גם כן יודע הוא שאינו פחות מנן חדש וחייב ה' סלעים, ומכל מקום נידון בהשג יד שנסלע אחד או בשנים.

ולכן פ', דהא דמילצו 'כמפרש דמי', היינו דהוי כמו אומר צהדיא 'הרי עלי שלש סלעים', הואיל ואמר 'ערך סתם'. דודאי אי אמר 'ערך פלוני בן עשרים' אף על פי שידע שיתחייב חמשים סלעים, מכל מקום גזירת הכתוב הוא כיון שחלה הערך בנעך, שידון בהשג יד, ואינו כמו מפרש 'הרי עלי ג' סלעים לצדק הצית'.

קנין תורה

ענין לדמים. דהוה אמינא דכתיב **נדר בערכך** ואם כן כל שישנו בערכין ישנו בדמים, אבל כל שאינו בערכין – כגון טומטום ואנדרוגינוס – אינו בדמים. לכן מרבינן מדכתיב **והיה ערכך** דלענין דמים על כל פנים חייבין.

אמנם הקשו, למה צריך קרא לרבותן לענין דמים, דלא יהא אלא כמו שקיבל עליו דמי דיקלא, דודאי חייב ליתנו, אף שאינו בערכין.

תירץ **רבא**, דנתרבה לענין שנידון בכבודו – שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו, שאם אמר 'דמי ראשו עלי' נותן דמי כולו. דהוה אמינא כיון דכתיב **נדר בערכך נפשות**, דכל שישנו בערכין נידון בכבודו, דאפילו כשאמר 'דמי ראשי עלי', חייב בכולו. אבל כל שאינו בערכין, כשאמר 'דמי ראשי עלי' אינו נידון בכבודו, כיון ד'נפשות' גבי ערך כתיב. קא משמע לן **והיה ערכך**, שאפילו טומטום ואנדרוגינוס שאינו בערכין, נידון בכבודו.

הקשה **אביי**, והרי מי שאינו בערכין באמת אינו נידון בכבודו. דהא שנינו בברייתא, האומר 'ראש עבד זה הקדש', הוא והקדש שותפין בו. ואם אמר לחברו 'ראש עבד מכור לך' משמנין ביניהם כמה שוה ויחלוקו דמיו. האומר 'ראש חמור זה הקדש', הוא והקדש שותפין בו. האומר 'ראש חמור מכור לך', משמנין ביניהם. אבל האומר 'ראש פרה מכור לך', לא מכר אלא ראשה של פרה. ולא עוד אלא אפילו אמר 'ראש פרה הקדש', אין להקדש אלא ראשה.

וביאר **רב פפא** טעם הדבר למה גבי פרה אמרינן דלא הקדיש אלא ראשה, דהא ראש של פרה נמכרת בבית המטבחים. אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור, הלכך לחצי מכרו, ולחצי הקדישו. הרי מבואר דחמור ופרה שאינם בערכין, אין נידונים בכבודו, דהא קתני 'הוא והקדש שותפין בו', ולא הוי כוליה דהקדש.

אבל הקשו להיפוך, דאין לומר טעם הדבר למה אינו נידון בכבודו הוא משום דחמור ופרה אינם בערכין, דהא עבד ישנו בערכין, ומכל מקום קתני 'הוא והקדש שותפין בו' ואין נידון בכבודו.

”וכתב רש”י דמציעא ליה למה לענין הקדש נקט לשון שותפות, ולענין מוכר לחציו לשון 'משמנין'. נ”ל שמשמנין ר”ל שיסומו מלכחמו, ושיעור שיעבוד לזה יעבוד לזה, ושמתיקן משמנין בו, מה שאין כן גבי הקדש דאין הדיוט יכול להשמש בו, אצל שותפות צעלמא הוא דאית ליה, ומוכרין אותו וחולקין דמיו; שיטמ”ק גסס רש”י כח”ן.”

ואף שכבר ילפינן מ'נפשות' לענין ערך דבר שהנשמה תלויה בו, אפשר ללמוד שניהם, דכיון דהוה אפשר למיכתב 'נפש' וכתיב 'נפשות', ילפינן שניהם.

ואף דנתמעט כאן מת, לא אמרינן דלא נתמעט אלא מת ולא נתמעט גוסם, דהא כתיב לגבי עניי שהעריך והעמיד **והעריך** וגוסם אינו יכול לעמוד. וכל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה.

אבל לפי זה, באמת אפשר ללמוד מזה גם למעוטי המעריך את המת דלא אמר כלום, דהא המת אינו יכול לעמוד. ולא איצטריך 'נפשות' לכך אלא מרבינן מיניה דברים אחרים, וכמו שיתבאר.

(ה) נפשות, אם לא נאמר אלא 'נפש', הייתי אומר אין לי אלא אחד שהעריך אחד, כדכתיב **איש כי יפליא נדר בערכך** דהיינו אחד שהעריך אחד. ומרבינן נמי אחד שהעריך מאה דחייב ליתן ערך כולם, מדכתיב 'נפשות'.

(ו) נפשות, אם אמר 'נפש' הייתי אומר אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה וכתיב **איש כי יפליא בערכך נפשות**, דמשמע שהאיש מעריך נפש כל שהוא. ומרבינן נמי אשה שהעריכה איש, ואשה שהעריכה אשה, מדכתיב 'נפשות' דהכי משמע בערכך נפשות, כל נפשות יכולות להעריך.

(ז) נפשות, לרבות מנוול ומוכה שחין. דהוה אמינא כיון דכתיב 'נדר בערכך', אם כן כל שישנו בדמים ישנו בערכין, וכל שאינו בדמים אינו בערכין. ומרבינן מ'נפשות' דאף מי שאין לו דמים, יש לו ערכין.

ואף דכבר מרבינן מ'נפשות' המעריך אבר שהנשמה תלויה בה, ואחד שהעריך מאה, וכן אשה שהעריכה, אפשר לדרוש מיניה נמי מנוול ומוכה שחין. דהא אי הוה כתיב 'נפש' הוה אתו כוליהו, ד'נפש' משמע אשה, ומשמע נפשות הרבה וכענין שנאמר **ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף**. ואף על גב דמחד 'נפש' לא מצינו למדרש ג' דרשות, הוה אתו כוליהו דהא שקולים הן ושוות, ונשמעות ממקרא זה, ולא מצית לאוקמה להא דרשא טפי מהא, והי מינייהו מפקת. הלכך כוליהו אתו מיניה, ו'נפשות' איצטריך למנוול ומוכה שחין דלא תימעמינהו מנדר בערכך.

(ח) והיה ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים. דודאי לא בא לרבותם לענין ערכין, דהא בענין זכר ודאי דכתיב **והיה ערכך הזכר**, או נקבה ודאית דהא כתיב **והיה ערכך הזכר וכו'** ואם נקיבה היא, הלכך אי אפשר לרבותם לענין ערכין. אלא תנהו

ואף דאמרינן במס' תמורה (דף י"א:) שאם הקדיש זכר ואילו לדמי עולה, כיון שהוא חזי לעולה נעשה הוא בעצמו קדוש בקדושת הגוף והוא עצמו יקרב עולה, דמינו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף, הואיל והוא חזי לגופיה. מכל מקום כאשר אמר 'ראש פרה לדמי עולה' לא אמרינן הואיל וחזי להקרבה תתפשט הקדושה בכולה. דרך כאשר הקדיש כולה לדמי קדוש קדושת הגוף, כיון דליכא אלא חד מינו. אבל כאשר הקדיש אבר אחד, לא אמרינן מינו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה, וגם מינו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף, דתרי מינו לא אמרינן.

ואף דנסתפק רבה במי שהקדיש אבר לדמי האם קדוש כולה לגופה; האם אמרינן תרי מינו או לא, אין לפשוט ספיקתו מברייתא שלנו דמבואר שאין להקדש אלא ראשה. דלא נסתפק רבה כן אלא בתם דאית ביה קדושת הגוף דהא חזי להקרבה. וברייתא דפשיטא ליה דלא קדשה כולה יש לומר דאירי בבעל מום, דומיא דעבד וחמור דלא חזו לגופיהו.

ואף דנסתפק רבה במי שאמר 'דמי ראשי לגבי מזבח' האם נידון בכבודו וצריך ליתן להקדש מזבח ככל דמי גופו, או אינו נידון בכבודו ואינו צריך ליתן אלא דמי ראשו בלבד, והרי אין לך בעל מום למזבח גדול מאדם, ומכל מקום נסתפק בה. יש לומר דנסתפק כן לפני ששמע הברייתא. אבל לאחר ששמעין הברייתא דראש פרה הקדש אין לו להקדש אלא דמי ראשה, באמת יש לפשוט דהאומר דמי ראשי לגבי מזבח אינו נידון בכבודו ואינו צריך ליתן רק חצי מעותיו.

צדדי הספק שנסתפק בה רבה לפני ששמע הברייתא הן; האם נידון בכבודו משום דלא אשכחן בנדר של דמים שאינו נידון בכבודו. או דלמא אינו נידון בכבודו, משום דלא מצינו בהקדש דמים למזבח שנידון בכבודו, ונשאר בתיקו.

• **רבא** נסתפק מה הדין בהאומר 'ערכי עלי לגבי מזבח', האם נידון בהשג יד לפי שלא מצינו בערכין דאין נידון בהשג יד. או דלמא אינו נידון בהשג יד, כיון דלא אשכחן בהקדש למזבח שיהא נידון בהשג יד, ונשאר בתיקו.

• המקדיש שדה אחוזה לבדק הבית, אם רוצה לפדותו משערין אותו לבית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, דגזירת הכתוב הוא דנפדה כן ואפילו היא שוה אלף זה, או שאינה שוה אלא דינר. ונסתפק **רב אשי** מה הדין במי שהקדיש שדה אחוזה לגבי מזבח כגון לדמי עולה. האם אמרינן כיון דלא מצינו שדה אחוזה שנפדה אלא בשיעור בית זרע חומר שעורים

אלא על כרחך צריך לתרין דלא קשיא, דהך ברייתא איירי בקדשי מזבח, דאמר ראש חמור או עבד זה לדמי עולה, והתם אין נידון בכבודו דכי כתיב 'נפשות' גבי ערכין כתיב, דקדשי בדק הבית נינהו. והא דאמרינן דנידון בכבודו אפילו טומטום, היינו כשנדר דמי בקדשי בדק הבית.

אבל הקשו עוד, דאין לאוקים הברייתא בקדשי מזבח, דהא קתני סיפא, ולא עוד אלא אפילו אמר 'ראש פרה זו הקדש' אין להקדש אלא ראשה. ולכאורה קשה, למה לא אמרינן דתפשוט קדושה בכולה הואיל וחזיא להקרבה.

דף ה' ע"א

והרי שנינו בברייתא, האומר 'רגלה של זו עולה'; **לרבי מאיר**, אין כולה עולה, דכתיב **כל אשר יתן 'ממנו' לה' יהיה קדש** ממנו קודש ולא כולה קודש. אבל אין הבהמה יוצאת לחולין, דכתיב 'יהיה' בהוייתה תהא. אלא תמכר לצורכי עולות, ודמיה חולין דהא לא אקדיש גופה, חוץ מדמי אותו אבר שבה שלא יקבל דמה. דכיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה, ואם מכרה אינה מכורה שהרי עולתו היא. וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה היא, אין קדושה חלה על מעות האבר הלכך אינה מכורה.

לרבי יהודה, **רבי יוסי**, ו**רבי שמעון**, האומר 'רגלה של זו עולה' כולה עולה, וילפי ליה מדכתיב **כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש** לרבות את כולה ודאפילו לא נתן לה' אלא 'ממנו', דהיינו מקצתה יהיה קדש כולה.

ואף **לרבי מאיר** דסובר דלא אמרינן פשטה קדושה בכולה, היינו דוקא כאשר מקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בה וכגון מן הארכובה ולמטה, אבל כשהקדיש אבר שהנשמה תלויה בה לכולי עלמה פשטה קדושה בכולה.

אלא תירצו בגמ', דהא דאמרינן פשטה קדושה בכולה, היינו באופן שהקדיש האבר בקדושת הגוף, כגון דאמר 'ראש בהמה זו אקריב עולה'. ואילו ברייתא דלעיל דאין לקדשי מזבח אלא ראשה של פרה, איירי כגון דאקדשה לדמים, דאמר 'ראש בהמה זו עלי לדמי עולה', דומיא דעבד וחמור דלא שייכא בהו קדושת הגוף להקרבה.

י' ומנזר במס' תמורה (דף י"א:) דלא אמרינן דנמלא לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר, שהרי אין אבר זה שלו. משום דאירי כגון דאמר 'הרי עלי עולה צמיח' [כלומר כמו שיכול לחיות].

תירצו, דהוה אמינא דמעמא דרבי מאיר התם משום דגזר פחות מבין חודש אמו בן חודש. אבל הכא דליכא למיגזר על כלי אמו דבר שיש לו ערכין, הוה אמינא דפטור. קא משמע לן דמעמו של רבי מאיר הוא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, לא שנא הכא ולא שנא התם.

המקדיש בהמת חבירו

רבה בר יוסי וי"א **רב ייבא בר יוסי** אמר בשם **רב**, המקדיש בהמת חבירו, נותן דמיה, משום דאדם יודע שאין הקדש חל על דבר שאינו שלו, וגמר ואמר לשם דמים. ואמרו בגמ' דהיינו אליבא דרבי מאיר דסבירא ליה אין אדם מוציא דבריו לבטלה.

ואף דכבר אמרו בשם **רב** שהאומר 'ערך כלי עלי' נותן דמיו, הרי מבואר דסבירא ליה **כרבי מאיר** דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. מכל מקום הוה אמינא דהתם הוא דאדם יודע שאין ערך לכלי, וגמר ואמר לשם דמים. אבל בהמה באמת יכול לחול עליו הקדש, ואולי היה כוונתו להקדיש גופו, והכי קאמר, אם אומר לבעליו שימכרנה לי, יהא קדוש מעכשיו ואקרבנה בשאקננה, וטעה וסבר שמהני. אבל מעולם לא היה כוונתו שיתן דמיו, הלכך אינו חייב ליתן דמיו. קא משמע לן דאין אדם טועה בכך שיכול להקדיש עכשיו בהמת חבירו שיחול אחר שיקנהו, אלא כוונתו היה לשם דמים.

אמר **רב אשי**, שאינו חייב ליתן דמיו אלא באופן שאמר על בהמת חבירו זו 'עלי' להקריב, דאפשר לפרש דבריו על דמיו. אבל אם אמר 'הרי בהמה זו' עולה, ולא אמר עלי, כיון דאי אפשר לפרש לשונו לדמיו, לא אמר כלום.

עובד כוכבים

נחלקו תנאי בדין ערכין בעובד כוכבים; **לרבי מאיר**, אם אמר ישראל 'ערכו עלי' נותן ערכו כפי שנים של עובד כוכבים. אבל אם אמר העובד כוכבים 'ערכי עלי' או 'ערך אחרים עלי', לא אמר כלום.

לרבי יהודה, אם אמר עובד כוכבים על ישראל 'ערכו עלי', חייב ליתן הערכין. אבל אם אמר 'ערכי עלי', או אם אמר ישראל 'ערך עובד כוכבים זה עלי', אין לו ערך ולא אמר כלום.

ומסיק המשנה, **דלכולי עלמא** עובד כוכבים נודר, ונידר.

בחמושים שקל כסף ודלא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית, דסתם הקדשות לבדק הבית) אף כשהקדישה למזבח הדין כן. או דלמא לא אשכחן בהקדש למזבח שנפדה אלא בשויו ודלא לא אשכחן קראי למזבח אלא בבחמות, והנהו ודאי לא נתנה תורה קצבה לפדיונן אם הוממו) **ואם כן הכא נמי יהא נפדה בשויו, ונשאר בתיקו.**

פחות מן חודש

תנן במשנתינו, פחות מבין חודש יש לו דמים ואם אמר אחר עליו 'דמיו עלי', חייב ליתן דמיו שהרי דמים כל דהו יש לו. אבל אין לו ערכין, שהרי לא נאמר בפרשה אלא מבין חודש ומעלה.

ונחלקו תנאי מה הדין בהמערך פחות מבין חודש; **לרבי מאיר**, חייב ליתן דמיו כמה שהוא נמכר בשוק. משום דסבירא ליה אין אדם מוציא דבריו לבטלה, והרי יודע שאין ערכין לפחות מבין חודש, וגמר ואמר לשם דמים. **לחכמים**, אינו חייב ליתן דמיו, דסבירא להו אדם מוציא דבריו לבטלה.

האומר 'ערך כלי עלי'

הא דאמר **רב גידל** בשם **רב**, האומר 'ערך כלי עלי', נותן דמים, היינו **כרבי מאיר** דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. וכיון דאדם יודע דאין ערך לכלי (ודנפשות' כתיב) גמר ואמר לשם דמים. ואף דלכאורה פשיטא הוא דאזיל כרבי מאיר, הוצרכו לומר דאזיל כרבי מאיר, דהוה אמינא דבכלי אפילו לרבנן צריך ליתן דמיו. דלא אמרו גבי פחות מבין חודש שאינו צריך ליתן דמיו, אלא משום דאיכא למימר אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה, הני מילי היכא דהוא יודע שדבריו בטילין. אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מבין חודש כבן חודש והרי אין לו, ונמצא הקדש טעות, ומעולם לא אמר שיתן דמים. אבל הכא דליכא מקום לטעות, דהרי ודאי אדם יודע שאין ערך לכלי, וודאי גמר ואמר לשם דמים. קמשמע לן דמעמייהו דחכמים הוא משום דאדם מוציא דבריו לבטלה ואפילו הוא יודע שדבריו בטילין, והלכך לדידהו אפילו אמר ערך כלי עלי, פטור מליתן דמיו.

דף ה' ע"ב

וכיון דלא אמר רב גידל דבריו אלא אליבא דרבי מאיר, לכאורה קשה מה ההידוש דלרבי מאיר נותן דמי כלי. ומה בפחות מבין חודש דאיכא למימר דטעה ולא אמר לשם דמים אלא סבור שיש לו ערך מחייב רבי מאיר, הכא דודאי יודע שאין ערך לכלי, לא כל שכן שהייב.

והוא דלרבי יהודה עובד כוכבים מעריך, והרי כתיב 'לא לכם ולנו', אמר רב חסדא בשם אבימי, דאף לרבי יהודה אינו נותן דמי הערכין לבדק הבית, אלא קדוש הוא ונגנו, דאסור בהנאה.

אבל הקשו על זה, דאם דמי הערכין לאיבוד אזיל, אם מיתהני מיניה לא נחייב קרבן מעילה. דהא תנן בחמש המאות המתות, וכן במעות ההולכות לים המלח (דהו כחמאת שמתו בעליה, דאזלא למיתחן) שאסור להנות מהם, אבל אם נהנה אדם מהם אינו חייב קרבן, דלא קרינא ביה מקדשי ה' הואיל ולא איבוד אזיל. אולם בקדשי עובדי כוכבים אף דאמרינן דאין מועלין בקדשי עובדי כוכבים, הרי תניא דהיינו רק בקדשי מזבח (משום דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה, מה תרומה אין מיתה נהנת אלא בתרומת ישראל דבהדיא כתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אף מעילה אינה נהנת אלא בקדשי ישראל), אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהן, ומדשייכא ביה מעילה, אלמא שאינו נגנו.

אלא אמר רבא, ודאי ערכין של עובד כוכבים לבדק הבית אתי, ובימי עזרא היינו טעמא דשלוהו להם 'לא לכם ולנו', משום רפיון ידיים הוא, שלא היו מתכוונים לטובה, אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו הבנין עד שיסיכו את לב כורש שלא לבנותו, כדכתיב ויהי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה ומבטלים אותם לבנות.

ומבאר הברייתא, דכתיב בפרשת ערכין דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא נדר בערבך, בני ישראל הרי זה ממעט עובד כוכבים, ואיש דמשמע כל דהו, מרבה עובר כוכבים.

לרבי מאיר, ממעטין דאין העובד כוכבים מעריך, ומרבינן שעובד כוכבים נערך. והטעם למה לא אמרינן להיפוך לרבות שמעריך ולמעט שאינו נערך, מפני שריבה הכתוב בנערכין יותר מבמעריכין. שהרי חרש שוטה וקטן נערכין, אבל לא מעריכין.

לרבי יהודה, ממעטין דאין העובד כוכבים נערך, ומרבינן שעובד כוכבים מעריך. והטעם למה לא אמרינן להיפוך לרבות שנערך ולמעט שאינו מעריך, הוא מפני שריבה הכתוב במעריכין יותר מבנערכין. שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכין, אבל לא נערכין.

אמר רבא, הלכתיה דרבי מאיר מסתברא דאין העובדי כוכבים מעריכין, דכתיב בספר עזרא לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו שהיו עובדי כוכבים מתנדבין ורוצין לסייען בבנין בית שני, ואמר להם נחמיה בן חכליה לא לכם ולנו לבנות כי אם לנו לבדנו. אולם טעמיה לא מסתברא, דהוא יליף טעמא מחרש שוטה וקטן, ואיכא למיפך התם משום דלאו בני דעה נינהו, דהא אין נודרין נמי ואין מקדישין. אבל עובד כוכבים דנודר ומקדיש דהא רבי מאיר מודה דנודר ונידר, אימא נמי דמעריך.

ואילו טעמא דרבי יהודה מסתברא, דודאי מסתבר טפי לאוקמא מיעוטא דממעטין קרא בנערכין וריבויא במעריכין, דהא טומטום ואנדרוגינוס דבני דעה נינהו כעובדי כוכבים ומעריכין ולא נערכין (דמעטינהו קרא דכתיב חזר דרשין זכר ודאי ולא טומטום ואנדרוגינוס), אולם הלכתיה לא מסתברא, דודאי אין מעריך משום דערכין לבדק הבית אזיל, וקרא כתיב לא לכם ולנו לבנות.

² ור' עיון, כיון דלרבי מאיר אין עובדי כוכבים מתנדבין לצדק הבית, היכי תנן 'זה חס מודים שנודרים', הא עובדי כוכבים לא נודרין לצדק הבית לרבי מאיר. ודוחק לפרש דנודרין קאמר למוצא, דלכאורה מתני' דומיא דערכין דמיייר לצדק הבית. ושמא טוב לפרש דרצא דהר ציה למסקנא זו מהא דאמר מעיקרא דהלכתא כרבי מאיר מקרא דלא לכם ולנו. [נדודאי קרא משום רפיון ידיים, אבל לעולם עובדי כוכבים נודרין לצדק הבית, ודוקא מערכין ממעטין להו מקרא ד'ישראל', ומ"מ ניחא הא דקאמר רצא הלכתא כרבי מאיר מסתברא מקרא דלא לכם ולנו, שאין מציאה אלא דוגמא בעלמא להכריע דסבירא להעמיד מיעוט דבני ישראל דמעריכין וריבוי דנערכים, דהכי נמי מצינו שהיו ישראל מועטים עובדי כוכבים מדק הבית, ואף על גב דלגמרי לא ילפינן מיניה, גילוי מילתא בעלמא עדיין מיניה אקרא דבני ישראל; תוספות ד"ה אלא מעתה, וצ"ש"מ"ק].

⁶⁰ ומפרש התם מאי טעמא, דכי גמרה מעילה 'חטא חטא' מתרומה היינו דומיא דתרומה דקדושת הגוף. אבל קדושת דמים לא גמרינן מינה, וטעם זה מלאתי מפורש בנזמים והוא עיקר שהרי צפירוש נשנה שם.

נאמפי המורה שמעתי, דבקדשי מוצא דעובדי כוכבים אין מועלין בהם, משום דמצינו חילוק בין קדשי מוצא דעובדי כוכבים, לקדשי מוצא ד'ישראל', שאין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, כדאמרינן בשמעתא קמייחא דתמורה (דף 3:), אבל בקדשי צדק הבית דעובדי כוכבים לא מצינו חילוק, הלכך מועלין בהן, זה שמעתי, וראשון עיקר.

שאלות ותשובות לחזרה

דף ב' ע"א

א. האם אלו מעריכין, נערכין, נודרין, נידרים; (א) כהנים לויים וישראלים, (ב) נשים ועבדים כנענים, (ג) טומטום ואנדרוגינים, (ד) חרש שוטה וקטן, (ה) מנוול ומוכה בשחין?

(א) כהנים לויים וישראלים: מעריכין, נערכין, נודרין, ונידרים.
 (ב) נשים, ועבדים כנענים: מעריכין, נערכין, נודרין, ונידרים. [ומשלמין לאחר זמן כשנתגרשה האשה, או נשתחרר העבד].
 (ג) טומטום ואנדרוגינים: נודרין ונידרין, שהרי יש להם דמים, וגם מעריכין את אחרים. אבל לא נערכין, לפי שאינו נערך אלא הזכר ודאי או נקבה ודאית שהרי זכר ונקבה אמורין בפרשה, אבל אלו אין להם ערך.
 (ד) חרש שוטה וקטן: נידרין ונערכין, אבל לא נודרין ולא מעריכין, מפני שאין בהם דעת ואין תוקף לנדריהם.
 (ה) מנוול ומוכה בשחין: מעריכין, נערכין, ונודרין. אבל לא נידרין לפי שאינם שוין כלום להיות עבד נמכר בשוק.

ב. מה מרבינן מהא דתנן במשנתנו 'הכל' דבריהם אלו, ולמה איצטריך לרבותם; (א) 'הכל' מעריכין, (ב) 'הכל' נערכין, (ג) 'הכל' נידרין?

(א) 'הכל' מעריכין: לרבות דאף מופלא סמוך לאיש - דהיינו בן י"ב שנה ויום אחד שהוא סמוך להיות איש, [אבל אינו איש עד שיהא בן י"ג], שבודקין אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש, דחל נדרו.
 (ב) 'הכל' נערכין: לרבות מנוול ומוכה שחין. דהוה אמינא כיון דכתיב **נדר בערכך**, הרי איתקש ערכין לדמים, וכיון דמנוול ומוכה שחין אין נידרין כיון דאין שוים כלום, נאמר דכל שישנו בדמים ישנו בערכין, וכל שאינו בדמים אינו בערכין. קא משמע לן מדכתיב 'נפשות' דמשמע כל שהוא נפש, נערך, ואפילו אם אינו נידר.
 (ג) 'הכל' נודרין: לא בא לרבות כלום, אלא כיון דאיצטריך למיתני 'הכל' נידרין, קתני גם כן 'הכל' נודרין.

ג. למסקנא, מה מרבינן מהא דתנן 'הכל' נידרין? ולמה צריך לרבותו והא בהדיא קתני לה? ולמה נקט דוקא חד ולא 'טומטום ואנדרוגינים' או 'חרש שוטה וקטן' או 'עובד כוכבים'? (ב' דרכים ברש"י)

לרבות פחות מבן חודש, ואף דבהדיא קתני לה תני והדר מפרש.
 והא דנקט פחות מבן חודש; (א) הוא הדין דהוה מצי למינקט חד מאידך, אלא חד מתרתי תלת נקט.
 (ב) נקט פחות מבן חודש דוקא ולא האחרים, משום דפליגי בה רבנן ורבי מאיר לקמן, לרבי מאיר נותן דמיו לפי שאדם יודע שאין ערך לפחות מבן חודש וגמר ואמר לשם דמים. ולחכמים, לא אמר כלום. ולהכי סתמה ברישא לאשמועינן ממשנה יתירה, דאפילו לרבנן היכא דאמר 'דמיו עלי', יש לו דמים ונותן דמיו.

ד. מה מרבינן מהא דתנן במשנה מס' מנחות 'הכל' סומכין? וכמאן אזלי?

לרבות יורש שהפריש אביו קרבן, ולא הספיק להקריבו עד שמת, ודלא כרבי יהודה דסבירא ליה יורש אינו סומך.

ה. מה מרבינן מהא דתנן במשנה מס' תמורה 'הכל' ממירין? וכמאן אזלי?

לרבות יורש, ודלא כרבי יהודה דסבירא ליה דיורש אינו עושה תמורה.

קנין תורה

ו. מנא יליף רבי יהודה דירש אינו סומך ואינו מימר? ומנא ילפי רבנן דירש סומך ומימר?

רבי יהודה יליף מדכתיב גבי סמיכה 'קרבנו' ולא קרבן אביו. ויליף תחלת הקדש דהיינו תמורה שהיא תחלת הקדישה של בהמה זו, מסוף הקדש דהיינו סמיכה שהוא סמוך לשחיטה. מה סוף הקדש יורש אינו סומך, אף תחלת הקדש יורש אינו מימר.

רבנן ילפי שירש מימר מדכתיב **המר ימיר** לרבות את היורש לתמורה. ושוב ילפי סוף הקדש מתחלת הקדש, מה תחלת הקדש יורש מימר, אף סוף הקדש יורש סומך.

ז. מה ילפי רבנן מדכתיב ג' פעמים 'קרבנו'?

(א) 'קרבנו' ולא קרבן עובד כוכבים, (ב) 'קרבנו' ולא קרבן חבירו, (ג) 'קרבנו' לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה, שאם חמשה הביאו קרבן אחד בשותפות, כולן צריכין לסמוך עליו ואין אחד סומך עליו על כולן.

ח. רבי יהודה שלמד מ'קרבנו' למעט יורש מהיכן יליף ג' דינים הנ"ל? (ב' דרכים)

(א) שני דינים הראשונים יליף כמו רבנן, ומ'קרבנו' השלישי ממעט יורש, וסבירא ליה דבאמת לא מרבינן כל בעלי חוברין לסמיכה, אלא סבירא ליה דאחד סומך לכולם הואיל והוא שייך ביה, ולא הוי כסומך על קרבן חבירו.
(ב) לעולם סבירא ליה דכל בעלי חוברין עושין סמיכה, אלא דהא דאין ישראל סומך על קרבן עובד כוכבים והא דאינו סומך על קרבן ישראל חבירו, יליף מקרא אחד ד'קרבנו', דהני לאו קרבנו ניהו. ומהא דכתיב 'קרבנו' פעם אחרת יליף קרבנו ולא קרבן אביו, [דאיצטריך לקרא אחרת דהוה אמינא דקרוי 'קרבנו' הואיל ויורש הוא]. ומ'קרבנו' השלישי מרבה כל בעלי חוברין לסמיכה.

דף ב' ע"ב

ט. מה יליף רבי יהודה מדכתיב 'המר ימיר'? ומנא ילפי רבנן דין זה?

רבי יהודה יליף מיינה לרבות את האשה שעושה תמורה. דכיון שכל הענין של תמורה אינו מדבר אלא בלשון זכר, צריכין ריבוי הקרא ואם **המר ימיר** לרבות את האשה שאם המירה בקרבנה יהא מומר.
ורבנן סבירא להו דמרבינן אשה מדכתיב 'ואם'. אבל רבי יהודה לא דרש 'ואם', הלכך איצטריך ליה **המר ימיר** לרבות את האשה.

י. איזה קטן מרבינן מחא דקתני 'הכל' באלו; סוכה, לולב, ציצית, תפילין, שופר?

(א) סוכה: קטן שאינו צריך לאמו [דהיינו שניעור משנתו ואינו קורא אימא] שחייב בסוכה.
(ב) לולב: קטן היודע לנענע שחייב בלולב.
(ג) ציצית: קטן היודע להתעטף שחייב בציצית.
(ד) תפילין: קטן היודע לשמור תפילין, שאביו לוקח לו תפילין.
(ה) שופר: קטן שהגיע לחינוך דחייב בתקיעת שופר [עי' בשנינו בהערה למחלו' רש"י ותוס' מה נקרא בזה הגיע לחינוך].

יא. האם חייב עבד בראייה, ולמה? (רש"י)

עבד פטור מן הראייה, דכתיב **את פני האדון** ה' מי שאין לו אדון אלא הוא.

קנין תורה גליון

יב. חציו עבד וחציו בן חורין, האם חייב בראייה?

לסתמא דגמ', חייב בראייה.

לרבינא, פטור מראייה. אבל מבואר בגמרא (בדרך הג') דהיינו דוקא למשנה ראשונה דהוה סבירא להו לבית הלל דעובד את רבו יום אחד, אבל למשנה אחרונה שהודו בית הלל לבית שמאי שכופין את רבו ועושין אותו בן חורין, מודה רבינא דחייב בראייה.

יג. חיגר האם חייב בראייה, ולמה (רש"י)?

חיגר פטור מראייה, ד'רגלים' כתיב פרט לבעלי קבין.

יד. מי שהיה חיגר ביום ראשון, שאז הוא פטור מן הראייה, ונתפשט ביום שני, האם חייב בראייה, ולמה?

נחלקו בה אמוראי. מאן דמחייב סבירא ליה דהא דהולך וחוגג כל הרגל היינו משום דכל שבעת הימים הם תשלומין זה לזה, שני לראשון ושלישי לשני, [דכל חד וחד חשיב באפי נפשיה, דהא אית להו תשלומין ומאן דלא חזי בראשון וחזי בשני חייב], הלכך שפיר יש לומר שאף מי שלא היה ראוי בראשון אם ראוי בשני חייב. מאן דפטר סבירא ליה דכולם הם תשלומין לראשון [למי שהוא ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא הקריב, שמקריב כל שבעה], אבל מי שלא נראה בראשון שוב אינו חייב, דהא כולן אינן תשלומין אלא לראשון.

יז. מהיכן יליף יוחנן בן דהבאי בשם רבי יהודה, דהסומא באחת מעיניו פטור מן הראייה?

דכתיב שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכו' שהכתיבה היא 'יִרְאָה' דמשמע שהאדם רואה את השכינה, והקריאה היא 'יִרְאָה' דמשמע שהאדון בא לראותך. ושתי המשמעות הוקשו זה לזה להקיש ראייתך לראייתו, מה הקדוש ברוך הוא בא לראותך כשהוא שלם, אף אתה רואה אותו בשתי עיניך.

יז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, האם עובד את אדונו, ולמה; למשנה ראשונה, ולמשנה אחרונה?

למשנה ראשונה: לבית הלל, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד. אבל לבית שמאי א"כ תיקנתם את רבו ואת עצמו לא תיקנתם, שלישא שפחה אינו יכול, ולישא בת חורין אינו יכול. ואם יבטל, לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה, ומפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו. למשנה אחרונה: חזרו בית הלל להורות כדברי בבית שמאי.

יז. מה מרבינן מהא דתנן במשנה במסכת חגיגה 'הכל חייבין בראייה? וכמאן אזלי? (ג' דרכים)

(א) חצי עבד וחצי בן חורין. מתחלה אמרו דהיינו דלא כרבינא דסבירא ליה דחצי עבד וחצי בן חורין פטור מן הראייה, אבל לבסוף אמרו דלעולם אתיא גם כרבינא, אלא דאתיא כמשנה אחרונה דכופין את רבו ועושה אותו בן חורין, דלמשנה אחרונה מודה רבינא דחייב בראייה, הואיל ובידינו לשחררו, כמשוחרר דמי שאין רשות רבו עליו ואין לו אדון אחר. (ב) חיגר ביום ראשון שנתפשט ביום שני, וכמאן דסבירא ליה דכולם תשלומין זה לזה וחייב כהאי גוונא בראייה. (ג) סומא באחת מעיניו, ודלא כיוחנן בן דהבאי משום רבי יהודה דסומא באחת מעיניו פטור מן הראייה.

דף ג' ע"א

יח. מה מרבינן מהא דאמרין 'הכל חייבין וכשרין במקרא מגילה? ולמה באמת נתחייבו במגילה?

נשים, שחייבות במקרא מגילה, וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתם. [עי' שינון בהערה לשיטת בה"ג].
וטעם הדבר אמר רבי יהושע בן לוי, שאף הן היו באותו הנס.

קנין תורה

יג. מזה נתרבה מהא דקתני אצל זימון; 'הכל' חייבין בזימון, 'הכל' מצטרפין לזימון?

'הכל' חייבין בזימון: לרבות נשים ועבדים שיכולים לזמן לעצמן.
'הכל' מצטרפין לזימון: שקטן היודע למי מברכין מצטרף לזימון של אנשים גדולים.

כ. האם נשים ועבדים מצטרפין לזימון עם אנשים? ולמה (רש"י)?

מזמנים לעצמן, אבל אין מצטרפין עם אנשים, לפי שיש באנשים מה שאין בנשים שאין הנשים אומרות ברית, ואין העבדים אומרים על נחלתנו.

כא. מזה נתרבה מהא דתנן 'הכל' מטמאין בזיבה? ומאיכין ילפינן לה?

בא לרבות: שאף תינוק בן יומו מטמא.
ומרבינן לה: לרבי יהודה מדכתיב 'איש' ב' פעמים, **איש איש כי יהיה זב מבשרו וגו'** לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה.

לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה: אין צריך פסוק דהא כתיב **והזב את זובו לזכר ולנקבה**, 'לזכר' כל שהוא זכר בין קטן בין גדול, 'ולנקבה' כל שהיא נקבה בין קטנה בין גדולה. והא דכתיב **איש ב' פעמים**, דברה תורה כלשון בני אדם.

כב. מזה החוה אמינא שקטן אינו מטמא בטומאת מת שהוצרך חתנא לרבותו ב'הכל' מטמאין בטמא מת? ומאיכין ילפינן באמת שהוא מטמא?

הוה אמינא דאינו מטמא מדכתיב **'איש אשר יטמא ולא יתחטא** היינו רק איש ולא קטן.
קא משמע לן דאף קטן מטמא על ידי מת, דכתיב **ועל הנפשות אשר היו שם** אפילו קטנים.

כג. ולמה אם כן באמת כתיב 'איש'?

קאי על ענין שלמטה דאיירי במי שנכנס טמא למקדש, דחייב כרת. ולהכי כתיב **'איש'** למעוטי קטן דלאו בר עונשין הוא ואינו חייב כרת, אבל טמא הוא לטמא אוכלין ומשקין כגדול.

כד. למה צריך לרבות מ'הכל' מטמאין בנגעים שאף קטן מטמא, למה הוה אמינא שאינו מטמא? ומאיכין ילפינן באמת שמטמא?

כיון דכתיב **'איש צרוע הוא הוה אמינא איש אין קטן לא**. קא משמע לן דאף קטן מטמא בנגעים, דכתיב **אדם כי יהיה בעור בשרו מכל מקום**.

כה. האם אשה מטמאה בנגעים, ומנלן? ולמה אם כן באמת כתיב 'איש'?

איש צרוע הוא אין לי אלא איש, אשה מנין, כשהוא אומר **והצרוע אשר בו וכו'** הרי כאן שנים, דמשמע צרוע אחרינא, לרבות את האשה.

והא דכתיב **'איש'** לא קאי על 'טמא יטמאנו', דהתם אפילו אשה מטמאה, אלא לענין 'פריעה ופרימה' הכתיב למטה, דרק איש פורע ופורם, ואין האשה פורעת ופורמת.

כו. מזה מרבינן מ'הכל' כשרין לראות את הנגעים?

לרבות כהן שאינו בקי בנגעים ושמותיהן, שכשר לראות את הנגעים והולך תלמיד חכם ישראל ורואה עמו ואומר לו אמור 'טמא', או אמור 'טהור', והכהן אומר.

קנין תורה

כז. איזה כהן שאינו בקי יכול לראות נגעים כשהולך תלמיד חכם ישראל עמו, ואיזה אינו יכול לראות?

כהן שכשמסבירין לו הלכות נגעים הוא מבינו, יכול לראות נגעים. אבל כהן שאינו בקי כלל דאף כאשר מסבירין לו, אינו מבין, אינו יכול לראות נגעים. [ע"פ תוס' בפי' הא'].

כח. מה מרבינן מהא דשנינו בברייתא 'הכל' כשרין לקדש מי חטאת; לרבי יהודה, לרבנן?

לרבי יהודה, קטן. לרבנן, אשה.

כט. מה מרבינן מהא דתנן במס' פרה 'הכל' כשרין לחזות מי חטאת?

ערל שמתו אחיו מחמת מילה שהזאתו כשרה.

ל. מה מרבינן מהא דתנן 'הכל' שוחטין, ב' פעמים?

אחד מהם בא לרבות כותי, ואחד מהם בא לרבות ישראל מומר, דשחיתתן כשרה.

דף ג' ע"ב

לא. מה מרבינן מהא דתנן 'הכל' מעלין לארץ ישראל? (ב' דרכים)

(א) לרבות מי שיש לו עבד כנעני מהול למכור, ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בארץ ישראל, דכופין את רבו להעלותו.
(ב) לפי הגורסים שם במשנה להדיא 'עבדים', 'הכל' בא לרבות שאפילו רוצה לעלות מנוה היפה דחוץ לארץ לנוה הרעה דארץ ישראל, אין אשתו יכולה לעכב עליו.

לב. מה מרבינן מהא דתנן; (א) אין 'הכל' מוציאין מארץ ישראל, (ב) 'הכל' מעלין לירושלים, (ג) אין 'הכל' מוציאין מירושלים?

(א) אין 'הכל' מוציאין מארץ ישראל, לרבות עבד שברח מחוץ לארץ לארץ ישראל, שאין רבו יכול להוציאו משם.
(ב) 'הכל' מעלין לירושלים, לרבות שאפילו רוצה לעלות מנוה היפה מחוץ לירושלים לנוה הרעה שבירושלים, שאין אשתו יכולה לעכב עליו.
(ג) אין 'הכל' מוציאין מירושלים, לרבות שאפילו ללכת מנוה הרעה בירושלים, לנוה היפה שחוץ לירושלים, אין מוציאין.

לג. למה חזא אמינא דכהנים פטורים מסוכה? ולמה באמת הם חייבין?

הוה אמינא: כיון דכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים ודרשינן מיניה 'תשבו כעין תדורו', מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו. והני כהנים הואיל ובני עבודה נינהו ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה, כיון דמוטל עליהם עבודת הרגל, אימא לא ניהיבו.

קא משמע לן: דאף על גב דבשעת עבודה לא אפשר להו כעין תדורו, אבל היכי דאפשר להו מיחייבי, מידי דהוה אהולכי דרכים ביום, שביום פטורין מן הסוכה, וחייבים בסוכה בלילה.

לד. למה חזא אמינא דכהנים פטורים מציצית? ולמה באמת הם חייבים?

הוה אמינא: דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך ונדרוש דרך מי שאינו מותר אצלו כלאים בלבישה חייב במצות ציצית. אבל כהנים דהותר להם כלאים בשעת עבודה, דאבנט של כלאים היה דכתיב ואת האבנט שש משור, הוה אמינא דאינן חייבים בציצית. אבל באמת חייבים, דנהי שהותר להם כלאים בשעת עבודה, שלא בשעת עבודה לא הותר להם.

קנין תורה גליון

לח. למה אין כהנים יכולין ללבוש תפילין של יד? והאם חייבין הם כהאי גוונא בתפילין של ראש?

כיון דכתיב בבגדי כהונה ילבש על בשרו ודרשינן מיניה שלא יהא דבר חוצץ בין הבגדי כהונה ובין בשרו, והרי תפילין של יד צריך להיות על בשרו [בקיבורת אצל הכתף] תחת בגדיו. ומכל מקום חייבים בתפילין של ראש, משום דהתפילין של יד אינו מעכב את התפילין של ראש.

לו. האידך יכול כהן גדול ללבוש תפילין של ראש, הא כתיב 'ישמת המצנפת על ראשו'?

שהיה שערו של כהן נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפילין של ראש, שהציץ היה מונח על המצח, ומצנפת על הראש, אבל אינה מחזקת עד המצח, אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס.

לז. למה הוה אמינא דכהנים פטורים מתקיעת שופר; להוה אמינא, האידך נדחה, ולמסקנא?

להוה אמינא: כיון דכתיב יום תרועה יהיה לכם משמע יום אחד בלבד, אם כן אינו חייב אלא מאן דליתיה אלא בתקיעה דיום אחד, ואילו כהנים דחייבין בתקיעה כל השנה דכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם, הוה אמינא דפטורים.

אבל נדחה: דאינו דומה, דהתם חצוצרות, והכא שופר. למסקנא: כיון דתנן, שוה היובל לראש השנה לתקיעת שופר, ולברכות, אם כן רק מי שחייב במצות יובל יתחייב במצות ראש השנה. אבל מי שאינו חייב במצות יובל לא יתחייב במצות תקיעה ראש השנה, והני כהנים הואיל וליתנהו במצות דיובל לא יהו חייבין במצות ראש השנה.

לח. היכן מצינו דכהנים ליתנהו במצות יובל? ולמה אם כן באמת הם חייבים בתקיעת שופר?

מצינו בהא דתנן, כהנים ולוים שמכרו קרקע בשנת היובל, מכורה היא. וכן אם מכרו שדה גואלין אותה מיד, ואילו ישראל אינו מותר לגאול פחות מב' שנים [כדכתיב במספר שני תבואות ימכר לך]. אבל מכל מקום חייבין בשופר, דנחי שאינן חייבין בכל דין השמטת קרקעות, מכל מקום איתנהו במצות השמטת כספים ושילוח עבדים.

לז. לענין מה אמרינן דכהנים ולוים שמכרו קרקע בשנת היובל 'מכורה היא' למה אין לפרש שהיא מכורה לגמרי? (רש"י)

מכורה, ויוצאה, והמעות שלהן. דליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל כלל, דודאי הדרא דכתיב ואשר יגאל מן הלויים ואמרינן לקמן (דף כ"ט:) ממכרו יוצא בחנם [ואילו ישראל בשנת היובל לא ימכור, ואינה מכורה כלל, ומעות חוזרין].

דף ד' ע"א

ב. מה החידוש בהא דתנן דכהנים לויים וישראלים חייבין במקרא מגילה?

דמבטלין העבודה בבית המקדש לקריאת מגילה. וכדאמר רב יהודה בשם שמואל, כהנים בעבודתם, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן, מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה.

בא. באיזה אופן, ולמה הוה אמינא דכהנים אין חייבין בזימון? ולמה באמת חייבין?

באופן שאוכלין קדשים. דהוה אמינא כיון דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם שכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין, הוה אמינא כיון דכפרה הוא אינן חייבין בזימון. אבל כיון דכתיב ואכלת ושבעת והא איתנהו, חייבין בזימון.

קנין תורה

מב. למה הוזהר אמינא דכאשר אוכלין יחד כהן בתרומה או קדשים, וזר בחולין, אין מצטרפין לזימון? ולמה באמת מצטרפין?

הוזהר אמינא: כיון שהזר אינו יכול לאכול עם הכהן במה שהוא אוכל, לא יצטרף. אבל באמת מצטרפין, דנהי דזר אינו יכול לאכול עם הכהן, אבל הכהן הרי יכול לאכול עם הזר בחולין.

מג. האם כהנים חייבין או רשאים להביא מחצית השקל, ולמה; לכן בוכרי, לרבי יוחנן בן זכאי?

לכן בוכרי: אין חייבין משום דכתיב **כל העובר על הפקודים**, ושבת לוי לא נפקד. אבל מכל מקום יכולין להביא ולא מיחשב כמביא חולין בעזרה, משום שמוסרו לציבור יפה. לרבן יוחנן בן זכאי: חייבין דכתיב **ז'ה יתנו**, וז'ה בגמטריא י"ב, כנגד י"ב שבטים, דהיינו נמי שבת לוי. [והא דכתיב **כל העובר**, מפרש כל העובר בים סוף, ושבת לוי בכלל].

מד. לרבי יוחנן בן זכאי, מאיזה קרא דרשו כהנים שאין חייבין במחצית השקל? ולמה הוזהר דרשתם שלא כדין?

דרשו הפסוק **וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל**, והואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הם שמתרומת הלשכה הן באין, ואם אנו שוקלין ללשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו, והיאך נאכלין הכתיב **לא תאכל**. אולם באמת אין זה נכון, דהא דכתיב **כליל תהיה** איירי במנחת כהן גרידא, אבל במנחת ציבור אזלינן בתר רוב.

מה. האידך רצו לפרש אליבא דבן בוכרי דפטר לכהנים משקלים, דהוה אמינא שגם אין חייבין בערכין? ומה הקשה על זה אביי?

הוזהר אמינא: כיון דכתיב **וכל ערכך יהי בשקל הקדש**, לכן כל דאיתיה בשקלים איתיה בערכין, והני כהנים הואיל וליתנהו בשקלים ליתנהו בערכין. אבל הקשה אביי על זה, דהא כבר דרשינן מדכתיב **וכל ערכך יהיה בשקל הקודש** דכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין מסלע [דאף שבערכין נידון העני בהישג יד, דכתיב **על פי אשר תשיג יד הנודר וגו'**, מכל מקום לעולם אינו נותן פחות מסלע]. וכיון דלהכי אתא, האידך הוזהר אמינא לדרוש מיניה דכהנים שפטורים ממחצית השקל יהיו פטורין מערכין.

מו. האידך רצה אביי לפרש דהוה אמינא שכהנים אין חייבין בערכין? ומה הקשה עליו רבא?

הוזהר אמינא: כיון דכתיב **ופדויו מבן חודש תפדה בערכך**, אמרינן דכל דאיתיה בפדיון הבן איתיה בערכין. והני כהנים הואיל וליתנהו בפדיון הבן ליתנהו נמי בערכין. אבל הקשה עליו רבא: דאם הוה אמינא לדרוש כן, גבי איל אשם דכתיב **ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערכך** הכי נמי נדרוש דמאן דאיתיה בערכין איתיה באיל האשם, אבל טומטום ואנדרוגינוס דליתנהו בערכין, ליתנהו באיל האשם. וודאי אין לומר כן, דהא ישראל נינהו.

מו. מנא ילפינן שכהנים ליתנהו בפדיון הבן?

מקל וחומר, שאם פטרו את של ישראל במדבר קל וחומר שיפטרו את של עצמן,

מז. למסקנא, מה הוזהר אמינא שכהנים פטורים מערכין?

דכתיב בעני שהעריך ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן, והעריך אותו הכהן, ישראל לפני כהן אבל לא כהן לפני כהן, הלכך כהן ליתיה בערכין כיון דאי עני הוא אי אפשר דהעמידו לפני הכהן. קא משמע לן המשנה דלא דרשינן כן.

❧ דף ד' ע"ב ❧

מז. מה הדין בהאומר 'הרי עלי ערך' פתב, כמה חייב ליתן?

נותן כפחות שבערכין - שלשת שקלים, דכתיב ולנקבה שלשת שקלים.

קנין תורה

נ. למה לא אמרינן שצריך ליתן חמשים שקלים כשיעור הגדול שבערכין?

תפשתה מרובה לא תפשתה, תפשתה מועט תפשתה. [דאם תתפוס המרובה יש להקשות תפוס את המועט, אבל אם תפסינן המועט, אי יקשה תפוס את המרובה, הרי אינו חולק על דבריו אלא מוסיף, דהא בכלל מרובה איכא מועט].

נא. למה לא אמרינן שחייב רק שקל כדכתיב 'וכל ערכך יהיה בשקל הקודש'?

ההוא בהשג יד הוא דכתיב, שאם עני הוא ומך מערכך לא יעריכנו כהן בפחות משקל, אבל דין ערך קצוב אין מועט מג' שקלים.

נב. למה צריך לרבות ערך סתם מקרא ד'בערכך', הרי בלא קרא נמי ידענא דבלא כלום לא מיפטר, ופחות משלשה שקלים אינו יכול ליתן דהא אין ערך קצוב נקרא בפחות מיכן? (ב' דרכים)

(א) בא לומר שאינו נידון בהשג יד, שאפילו אין ידו משגת לג' שקלים, נותן ג' שקלים ואינו יכול ליתן רק סלע. וטעם הדבר הוא משום דכמפרש דמי, דכיון דאמר ערך סתם עלי ויודע הוא שזהו פחות שבערכין ג' שקלים, כמאן דאמר 'הרי עלי ג' שקלים' דמי. ולא דמי לאומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי', דהתם לא מוכחא מילתא כמה קיבל על עצמו, דאין הכל יודעין את שנותיו ולכן נידון בהישג יד. אבל הכא דבר גלוי הוא שקיבל על עצמו ג' שקלים, שהרי לא תלה שיעור הערכין בשום אדם.

(ב) להכי אתא קרא לומר שערך סתם 'ערך' נקרא, ודינו כשאר ערכין ונידון בהשג יד, אם אין ידו משגת ליתן ג' שקלים. וצריך ללמוד כן מקרא, דהוה אמינא כמפרש דמי שנותן ג' שקלים ולא יהא נידון בהישג יד, קא משמע לן דדינו כשאר ערכין ונידון בהישג יד.

נג. מזה הדין בהאומר 'ערך ידי עלי' ומה הדין באומר 'דמי ידי עלי'?

'ערך ידי עלי': לא אמר כלום, דאין ערך לאיברים. 'דמי ידי עלי': נותן דמי ידו.

נד. ומה הדין בהאומר 'ערך ראשי' או 'ערך כבידי' ומנא ילפינן ליה?

ילפינן מדכתיב בערכך 'נפשות', דבנפש תלה רחמנא, ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, נותן ערך כולו.

נה. מנא ילפינן דהאומר 'ערך מת זה עלי', לא אמר כלום; לחוה אמינא, ולמסקנא?

לחווה אמינא: מדכתיב בערכך 'נפשות', ואף דכבר ילפינן מ'נפשות' ערך דבר שהנשמה תלויה בו, אפשר ללמוד מיניה גם ערך דבר שהנשמה תלויה בו, מדהוה אפשר למיכתב 'נפש' וכתוב 'נפשות'. למסקנא: מדכתיב והעמיד והעריך מי שאינו בהעמדה אינו בהערכה.

נו. למה חוה אמינא דמנוול ומוכה שחין אין להם ערכין?

הוה אמינא כיון דכתיב 'נדר בערכך', אם כן כל שישנו בדמים ישנו בערכין, וכל שאינו בדמים אינו בערכין. אלא דמרבין מ'נפשות' דאף מי שאין לו דמים, יש לו ערכין.

נז. איזה ד' דינים ילפינן מדכתיב 'נפשות'?

(א) ערך דבר שהנשמה תלויה בה, (ב) אחד שהעריך מאה דחייב ליתן ערך כולם, (ג) אף אשה שהעריכה איש או אשה שחייבת, מדכתיב 'נפשות' דהכי משמע בערכך נפשות, כל נפשות יכולות להעריך. (ד) מנוול ומוכה שחין ישנו בערכין.

קנין תורה

נח. האידך אפשר ללמוד כל הני דברים מהא דכתיב 'נפשות'?

באמת לא צריכין ריבוי הקרא רק למנוול ומוכה שחין. דהרי אף אי הוה כתיב רק 'נפש' הוו אתו כולו אחריני, דבר שהנשמה תלויה בו, ואחד שהעריך מאה ואשה שהעריכה, ד'נפש' משמע אשה, ומשמע נפשות הרבה [בענין שנאמר ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף]. ואף על גב דמחד 'נפש' לא מצינו למדרש ג' דרשות, הוו אתו כולו, דהא שקולים הן ושוות, ונשמעות ממקרא זה, ולא מצית לאוקמה להא דרשא טפי מהא, והי מינייהו מפקת. הלכך כולו אתו מיניה, ונפשות' לא איצטריך רק למנוול ומוכה שחין דלא תימעטינהו מנדר בערכך.

נב. למה אין לומר ד'והיה ערכך' בא לרבות טומטום ואנדרוגינוס לערכין?

דהא בענין זכר ודאי דכתיב והיה ערכך הזכר, או נקבה ודאית דהא כתיב והיה ערכך הזכר וכו' ואם נקבה היא,

ב. למה הוה אמינא דטומטום ואנדרוגינוס אינן חייבין בנדרי דמים? ומנא ילפינן דבאמת חייבין?

דכתיב נדר בערכך ואם כן נדרוש דכל שישנו בערכין ישנו בדמים, אבל כל שאינו בערכין - כגון טומטום ואנדרוגינוס - אינו בדמים. אלא דילפינן מדכתיב והיה ערכך דלענין דמים על כל פנים חייבין.

בא. למה הוצרכו לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים, לא יהא אלא כמי שקיבל עליו דמי דיקלא, דודאי חייב ליתנו, אף שאינו בערכין?

מרבין ליה לענין שנידון בכבודו - שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו, שאם אמר 'דמי ראשו עלי' נותן דמי כולו. דהוה אמינא כיון דכתיב נדר בערכך נפשות, כל שישנו בערכין נידון בכבודו, דאפילו כשאמר 'דמי ראשי עלי', חייב בכולו. אבל כל שאינו בערכין כשאמר 'דמי ראשי עלי' אינו נידון בכבודו, כיון ד'נפשות' גבי ערך כתיב. קא משמע לן והיה ערכך, שאפילו טומטום ואנדרוגינוס שאינו בערכין, נידון בכבודו.

בב. מה הדין בהאומר; (א) ראש עבד זה הקדש, (ב) ראש חמור זה הקדש, (ג) ראש פרה זו הקדש?

(א) ראש עבד זה הקדש: הוא והקדש שותפין בו.

(ב) ראש חמור זה הקדש: הוא והקדש שותפין בו.

(ג) ראש פרה זו הקדש: אין להקדש אלא ראשה.

בג. מה הדין, ולמה, האומר; (א) ראש עבד מכור לך, (ב) ראש חמור מוכר לך, (ג) ראש פרה מכור לך?

(א) ראש עבד מוכר לך: משמנין ביניהם כמה שוה, ויחלוקו דמיו [מיהו עי' שינון בהערה]. כיון שאין דרך למכור רק הראש, הלכך לחצי מכור.

(ב) ראש חמור מכור לך: משמנין ביניהם כמה שוה, ויחלוקו דמיו. כיון שאין דרך למכור הראש לבד, הלכך לחצי מכור.

(ג) ראש פרה מכור לך: לא מכר אלא ראשה של פרה, דהא ראש של פרה נמכרת בבית המטבחים ודרך למכור רק ראשה.

בד. למה אין לומר דהטעם דחמור ופרה אין נידון בכבודו הוא משום דליתנהו בערכין?

דהא עבד איתיה בערכין, ומכל מקום קתני 'הוא והקדש שותפין בו' ואין נידון בכבודו.

בה. למסקנא, למה בראש חמור או עבד אינו נידון בכבודו, ואילו ברמי טומטום ואנדרוגינוס נידון בכבודו?

דהברייתא איירי בקדשי מזבח, דאמר ראש חמור או עבד זה לדמי עולה, והתם אין נידון בכבודו דכי כתיב 'נפשות' גבי ערכין כתיב, דקדשי בדק הבית נינהו. והא דאמרינן דנידון בכבודו אפילו טומטום, היינו כשנדר דמיו בקדשי בדק הבית.

קנין תורה

סו. האיך רצו להוכיח דעל כרחק לא איירי חברייתא בקדשי מזבח?

דאם כן כאשר אמר 'ראש פרה זו הקדש', למה אין להקדש אלא ראשה. ולמה לא אמרינן דתפשוט קדושה בכולה הואיל וחזיא להקרבה.

דף ה' ע"א

סז. מזה הדין בהאומר; (א) 'רגלה של זו עולה' מן הארכובה ולמטה, (ב) האומר 'רגלה של זו עולה' מן הארכובה ולמעלה [אבר שהנשמה תלויה בה], ולמה?

(א) 'רגלה של זו עולה' מן הארכובה ולמטה: לרבי מאיר, אין כולה עולה, דכתיב כל אשר יתן ממנו לה יהיה קדש ממנו קודש ולא כולה קודש. אבל אין הבהמה יוצאת לחולין, דכתיב 'יהיה' בהוייתה תהא. אלא תמכר לצורכי עולות, ודמיה חולין דהא לא אקדיש גופה, חוץ מדמי אותו אבר שבה שלא יקבל דמה. דכיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה, ואם מכרה אינה מכורה שהרי עולתו היא. וכיון דלא נפקא לחולין דתמימה היא, אין קדושה חלה על מעות האבר הלכך אינה מכורה.

לרבי יהודה, רבי יוסי, ורבי שמעון: כולה עולה, וילפי ליה מדכתיב כל אשר יתן ממנו לה יהיה קדש לרבות את כולה [דאפילו לא נתן לה אלא 'ממנו', דהיינו מקצתה, יהיה קודש כולה].
(ב) רגלה של זו עולה מן הארכובה ולמעלה: כיון שהנשמה תלויה בו, לכלי עלמא אמרינן פשטה קדושה בכולה.

סח. לרבי מאיר, האיך תימכר הבהמה לצרכי עולות, הא נמצא לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר, שהרי אין אבר זה שלזו? [רש"י]
דאיירי כגון דאמר 'הרי עלי עולה בחייה' [כלומר כמו שיכול לחיות].

סז. האיך תירצו דהכרייתא ד'ראש פרה זו הקדש' אינו נידון בכבודו איירי בקדשי מזבח, ומכל מקום לא אמרינן פשטה קדושה בכולה?
דהא דאמרינן פשטה קדושה בכולה, היינו באופן שהקדיש האבר בקדושת הגוף, כגון דאמר 'ראש בהמה זו אקריב עולה'. ואילו ברייתא איירי כגון דאקדשה לדמים, דאמר 'ראש בהמה זו עלי לדמי עולה', דומיא דעבד וחמור דלא שייכא בהו קדושת הגוף להקרבה.

ע. מזה הדין במקדיש איל לדמי עולה? ולמה?

קדוש קדושת הגוף, והוא עצמו יקרב עולה. מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף הואיל והוא חזי לגופיה.

עא. כשאומר 'ראש בהמה זו לדמי עולה' האם אמרינן מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף, הואיל והוא חזי לגופיה, וכיון דקדיש חד אבר אם כן פשטה קדושה בכולה?

בברייתא מבואר דרק כאשר הקדיש איל כולו לדמיו קדוש קדושת הגוף, כיון דליכא אלא חד מיגו. אבל כאשר הקדיש אבר אחד, לא אמרינן מיגו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה, וגם מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף, דתרי מיגו לא אמרינן. אולם רבה נסתפק בדין זה, ולא נפשט.

עב. אם מבואר בברייתא דלא אמרינן תרי מיגו, למה נסתפק רבה במי שהקדיש אבר לדמיו האם קדוש כולה לגופיה?

לא נסתפק רבה כן אלא בתם דאית ביה קדושת הגוף דהא חזי להקרבה. ויש לומר דברייתא דפשיטא ליה דלא קדשה כולה איירי בבעל מום, דומיא דעבד וחמור דלא חזו לגופיהו.

קנין תורה גליון

עג. אם מבואר בברייתא דבמקדיש בעל מום לדמי מזבח אינו נידון בכבודו, למה נסתפק רבה במי שאמר 'דמי ראשי לגבי מזבח' דאדם לגבי מזבח כבעל מום דמי, האם נידון בכבודו וצריך ליתן להקדיש מזבח ככל דמי גופו, או אינו נידון בכבודו ואינו צריך ליתן אלא דמי ראשו בלבד?

יש לומר דנסתפק כן לפני ששמע הברייתא. אבל לאחר ששמענו הברייתא דראש פרה הקדש אין לו להקדיש אלא דמי ראשה, באמת יש לפשוט דאינו נידון בכבודו ככהאי גוונא.

עד. מה הן צדדי הספק שנסתפק בה רבה לפני ששמע הברייתא?

האם נידון בכבודו משום דלא אשכחן בנדר שאינו נידון בכבודו. או דלמא אינו נידון בכבודו, משום דלא מצינו בהקדש דמים למזבח שנידון בכבודו.

עה. מה הן צדדי הספק של רבא בהאומר 'ערכי עלי לגבי מזבח', האם נידון בהשג יד?

האם נידון בהישג יד לפי שלא מצינו בערכין דאין נידון בהשג יד. או דלמא אינו נידון בהשג יד, כיון דלא אשכחן בהקדש מזבח שיהא נידון בהשג יד.

עו. המקדיש שדה אחוזה מה דינה לענין פדיון; (א) במקדישה לבדק הבית, (ב) במקדישה לדמי עולה?

(א) מקדישה לבדק הבית: משערין אותו לבית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, דגזירת הכתוב הוא דנפדה כן ואפילו היא שדה אלף זוז, או שאינה שדה אלא דינר.

(ב) מקדישה לדמי עולה: נסתפק רב אשי האם אמרינן כיון דלא מצינו שדה אחוזה שנפדה אלא בשיעור בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף [דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית, דסתם הקדישות לבדק הבית] אף כשהקדישה למזבח הדין כן. או דלמא לא אשכחן בהקדש למזבח שנפדה אלא בשויו [דהא לא אשכחן קראי למזבח אלא בבהמות, והנהו ודאי לא נתנה תורה קצבה לפדיון אם הוממו] ואם כן הכא נמי יהא נפדה בשויו, ונשאר בתיקו.

עז. מה הדין במעריך פחות מבן חודש, ולמה; לרבי מאיר, ולחכמים?

לרבי מאיר: חייב ליתן דמיו כמה שהוא נמכר בשוק. משום דסבירא ליה אין אדם מוציא דבריו לבטלה, והרי יודע שאין ערכין לפחות מבן חודש, וגמר ואמר לשם דמים. לחכמים: אינו חייב ליתן דמיו, דסבירא להו אדם מוציא דבריו לבטלה.

עח. למה הוה אמינא דהא דאמר רב גידל בשם רב, שהאומר 'ערך כלי עלי', נותן דמים, היינו אפילו כחכמים דסבירא להו המעריך פחות מן בחודש אינו חייב ליתן דמיו?

דהוה אמינא דלא אמרו גבי פחות מבן חודש שאינו צריך ליתן דמיו, אלא משום דאיכא למימר אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה, הני מילי היכא דהוה יודע שדבריו בטלילין. אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מבן חודש כבן חודש והרי אין לו, ונמצא הקדש טעות, ומעולם לא אמר שיתן דמים. אבל המקבל עליו ערך כלי דליכא מקום לטעות, דהרי ודאי אדם יודע שאין ערך לכלי, ודאי גמר ואמר לשם דמים.

דף ה' ע"ב

עט. וכיון דבאמת לא אמר רב גידל דבריו אלא אליבא דרבי מאיר, מה החידוש בזה דלרבי מאיר נותן דמי כלי?

דהו"א טעמא דרבי מאיר משום דגזר פחות מבן חודש אטו בן חודש. אבל הכא דליכא למיגזר על כלי אטו דבר שיש לו ערכין, הוה אמינא דפטור. קמ"ל דטעמו של רבי מאיר הוא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, ל"ש הכא ול"ש התם.

קנין תורה

פ. מה הדין אליבא דרב בהמקדיש בהמת חבירו, ולמה; (א) באומר 'בהמה זו עלי להקריב', (ב) באומר 'הרי בהמה זו עולה'?

(א) בהמה זו עלי להקריב: נותן דמיה, משום דאדם יודע שאין הקדש חל על דבר שאינו שלו, וגמר ואמר לשם דמים, כיון דיש לפרש דבריו על דמיו.
(ב) הרי בהמה זו עולה: כיון דאי אפשר לפרש לשונו לדמיו, לא אמר כלום.

פא. מהו הרבותא בהמקדיש בהמת חבירו דנותן דמיה אליבא דרבי מאיר, יותר מבאומר ערך כלי עלי שנותן דמיו?

דהוה אמינא דהתם הוא דאדם יודע שאין ערך לכלי, וגמר ואמר לשם דמים. אבל בהמה באמת יכול לחול עליו הקדש, ואולי היה כוונתו להקדיש גופו, והכי קאמר, אם אומר לבעליו שימכרנה לי, יהא קדוש מעכשיו ואקרבא כשאקננה, וטעה וסבר שמהני. אבל מעולם לא היה כוונתו שיתן דמיו, הלכך אינו חייב ליתן דמיו. קא משמע לן דאין אדם טועה בכך שיכול להקדיש עכשיו בהמת חבירו שיחול אחר שיקנהו, אלא כוונתו היה לשם דמים.

פב. מה הדין בעובד כוכבים, לענין ערכין ולענין דמים; לרבי מאיר, ולרבי יהודה?

לרבי מאיר: נערך, אבל אינו מעריך. אבל נודר ונידר.
לרבי יהודה: מעריך אבל אינו נערך. אבל נודר ונידר.

פג. כיון דיש מיעוט בפרשת ערכין 'בני ישראל' ויש ריבוי 'איש', למה לרבי מאיר מרבינן דנערך וממעטינן דאינו מעריך, ואילו לרבי יהודה מרבינן דמעריך וממעטינן דאינו נערך?

לרבי מאיר: מפני שריבה הכתוב בנערך יותר מבמעריך. שהרי חרש שוטה וקטן נערכין, אבל לא מעריכין.
לרבי יהודה: מפני שריבה הכתוב במעריך יותר מבנערך. שהרי טומטום ואנדרוניס מעריכין, אבל לא נערכין.

פד. למה אמר רבא, דהלכה של רבי מאיר מסתבר, אבל אין טעמו מסתבר, ואילו הלכה של רבי יהודה לא מסתבר אבל טעמו מסתבר?

הלכה של רבי מאיר מסתבר: דכתיב בספר עזרא לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו שהיו עובדי כוכבים מתנדבין ורוצין לסייען בבנין בית שני, ואמר להם נחמיה בן חכליה לא לכם ולנו לבנות, כי אם לנו לבדנו.
טעמו של רבי מאיר אינו מסתבר: דהוא יליף טעמא מחרש שוטה וקטן, ואיכא למיפרך התם משום דלאו בני דעה נינהו, דהא אין נודרין נמי ואין מקדישין. אבל עובד כוכבים דנודר ומקדיש דהא רבי מאיר מודה דנודר ונידר, אימא נמי דמעריך.
הלכה של רבי יהודה לא מסתבר: דודאי אין עובד כוכבים מעריך, משום דערכין הם לבדק הבית, וקרא כתיב לא לכם ולנו לבנות.

טעמו של רבי יהודה מסתבר: דודאי מסתבר טפי לאוקמא מיעוטא דממעט קרא בנערך וריבויא במעריך, דהא טומטום ואנדרוניס דבני דעה נינהו כעובדי כוכבים, ומעריך ולא נערכין.

פה. האיד תירצו לרבי יהודה האיד עובד כוכבים מעריך, והרי כתיב 'לא לכם ולנו'; להחזיק אמינא, מה הקשו על זה, ולמסקנא?

להוה אמינא: דאף לרבי יהודה אינו נותן דמי הערכין לבדק הבית, אלא קדוש הוא ונגנז, דאסור בהנאה.
אבל הקשו על זה: דאם דמי הערכין לאיבוד אזיל, אם מיתהני מיניה לא ניחייב קרבן מעילה.
למסקנא: ודאי ערכין של עובד כוכבים לבדק הבית אתי, ובימי עזרא היינו טעמא דשלחו להם 'לא לכם ולנו', משום רפיון ידיים הוא, שלא היו מתכוונים לטובה, אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו הבנין עד שיסיבו את לב כורש שלא לבנותו.

קנין תורה גליון

פז. מה הדין בחמש הטאות המתות, וכן במעוֹת ההולכות לים המלח, ולמה; לענין הנאה, ולענין מעילה?

הנאה: אסור להנות מהם דביון שהם קדשים.
מעילה: ליכא קרבן מעילה, דלא קרינא ביה מקדשי ד' הואיל ולא יבודד אזלי.

פז. מה הדין בקדשי עובדי כוכבים לענין מעילה [ולמה; רש"י]; קדשי מזבח, ובקדשי בדק הבית?

קדשי מזבח: אין מועלין בהן [משום דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה, מה תרומה אין מיתה נהגת אלא בתרומת ישראל דבהדיא כתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אף מעילה אינה נהגת אלא בקדשי ישראל].
קדשי בדק הבית: מועלין בהן. [לפי' א' ברש"י, דכי גמרה מעילה 'חטא חטא' מתרומה היינו דומיא דתרומה דקדושת הגוף. אבל קדושת דמים לא גמרינן מינה. ולפי' ב' ברש"י, בקדשי מזבח דעובדי כוכבים אין מועלין בהם, משום דמצינו חילוק בין קדשי מזבח דעובדי כוכבים, לקדשי מזבח דישאל, שאין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא, אבל בקדשי בדק הבית דעובדי כוכבים לא מצינו חילוק, הלכך מועלין בהן].

נכוח לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבן ותלמידיהון

מו"ה אברהם יעקב ריגער הי"ו

נציב חודש אייר

לכבוד התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי זי"ע

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה לאורך ימים ושנים טובות,
ויתקיים בו הבטחת נביאי אמת וצדק, לא ימושו מפיק ומפיץ זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.

בברכת התורה
הנהלת חבורת קנין תורה

שמיני	לימוד היום	חזרת אתמול	מסכת חולין
זונטאג	כ"ט ניסן	ג. ☐	קלה. ☐
מאנטאג	א' דר"ח אייר	ג. ☐	קלה. ☐
דינסטאג	ב' דר"ח אייר	ד. ☐	קלו. ☐
מיטוואך	ב' אייר	ה. ☐	קלו. ☐
דאנערשטאג	ג' אייר	ה. ☐	קלו. ☐
פרייטאג	ד' אייר	ה. ☐	קלו. ☐
שבת	ה' אייר	ה. ☐	קלו. ☐

שמיני	לימוד היום	חזרת אתמול	מסכת חולין
זונטאג	אחרון של פסח	ג. ☐	קלה. ☐
מאנטאג	כ"ג ניסן - אסרו חג	ג. ☐	קלה. ☐
דינסטאג	כ"ד ניסן	ד. ☐	קלו. ☐
מיטוואך	כ"ה ניסן	ה. ☐	קלו. ☐
דאנערשטאג	כ"ו ניסן	ה. ☐	קלו. ☐
פרייטאג	כ"ז ניסן	ה. ☐	קלו. ☐
שבת	כ"ח ניסן	ה. ☐	קלו. ☐

זונטאג בהר-בחקתי - כ' אייר

בחינה לימוד החודש: **דף ב. - דף יא.** (ועבדי כהנים היו כו')
בחינה חזרת החודש: חולין **דף קלב.** (מתני') - **סוף המסכת**

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד'באבוב ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהלה: 718-438-1188 x3
הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעיל: kinyantorah@amideizion.org, או פקס: 718-298-2044